ที่ระลึกในวโรกาส

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

เสด็จพระราชดำเนินทรงถวายผ้าพระกฐิน

และสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่

ในพระบรมราชูปถัมภ์

ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร

แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

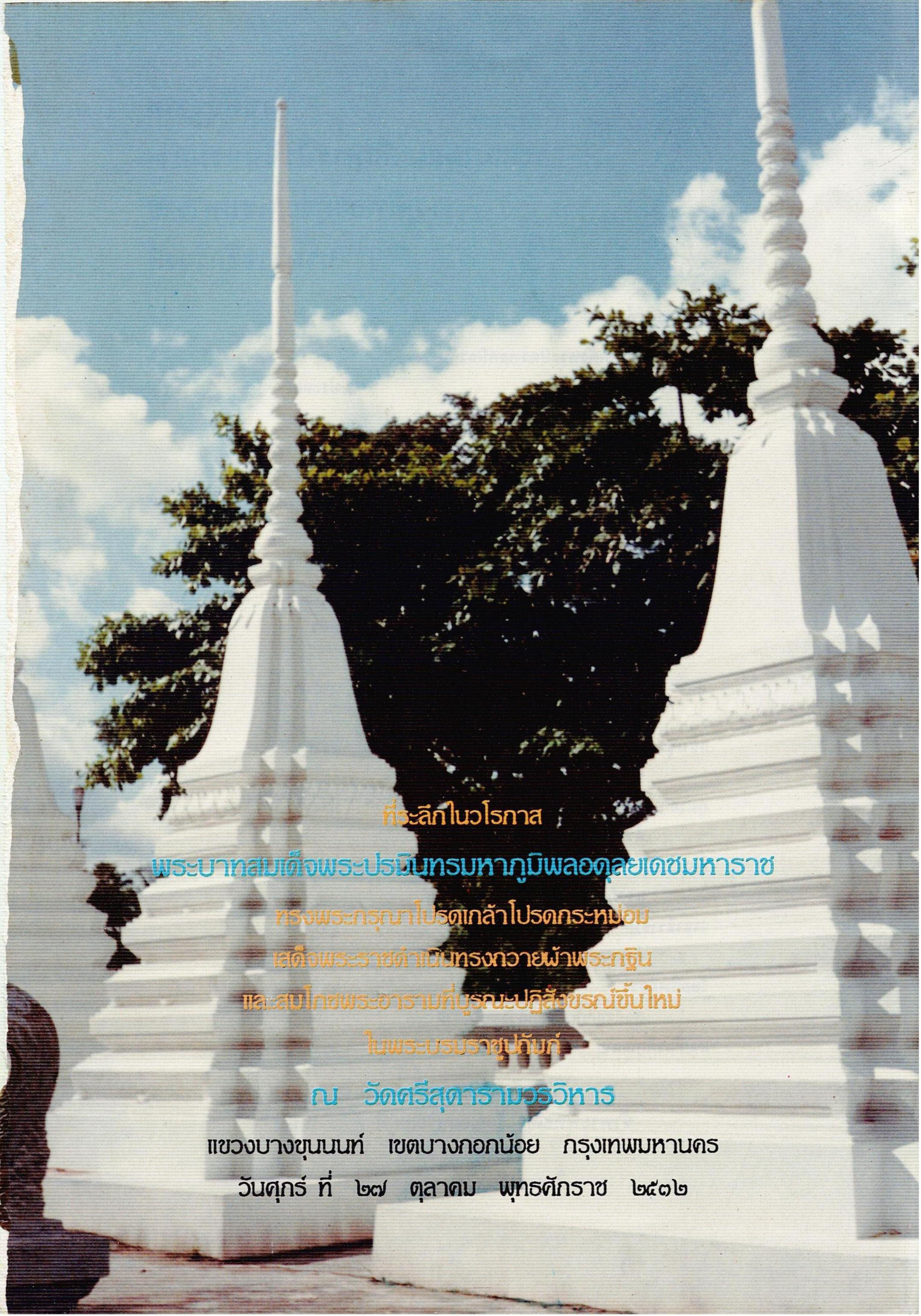

ที่ระลึกในวโรกาส

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

เสด็จพระราชดำเนินทรงถวายผ้าพระกฐิน

และสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่

ในพระบรมราชูปถัมภ์

ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร

แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

อาเศียรวาท
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมราชจักรีวงศ์

สัทฑุลวิกกีฬิตฉันท์ ๑๙

องค์ใดดั่งพระบิดรพสกนิกรก้ม
น้อมแนบศิโรดม ประณต
สรรชีพเสียสละกายสลายรุธิระหยด
ดังหนึ่งอุทกรด ระริน
โฉมราชพฤกษไผทสยามวิชิตินทร์
องค์ธรรมราชินทร์ ประกาศ
โดยกฤษฎาภินิหารบารมิพิลาส
องค์ภูมิพลชาติ พิเชฐ
ฉายฉัตรร่มฉุติด้วยพระเปรมวรเดช
ทวยราษฎร์สกลเขต นคร
รอยสรวลแต่งสิตแต้มประจักษ์มุขบวร
ทุกข์ราษฎร์ ธ ริดรอน ละลาย
เห็นราษฎร์ร่มสมเจตนาธุระพระคลาย
แสนสุขฤทัยกาย สราญ
ขอจงทรงพระเกษมสถิตสถิรศานติ์
ภูบาลภิบาลปราณ ประชา
ด้วยเดชแห่งคุณสรรพศรีติรตนา
ทั้งบารมีฤๅ- วรุตม์
แรงภักดีและมโนคะนึงคุณประยุต
ราชาธิราชนุต นิรันดร์
ข้าบาทน้อมวจเนศประหนึ่งสุมะลิวัลย์
ร้อยสีพจีสรร ถวาย
ดุจดังทุคคตภัณฑ์ภิวันทนภูสาย
แฉเกียรติคุณฉาย ฉะนี้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า ร้อยเอกศรัณยภูมิ ผู้พึ่ง ป.ธ.๙
ประพันธ์ถวาย
ในนามวัดศรีสุดารามวรวิหาร

อาเศียรวาท
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้ามหาวชิราลงกรณ์
สยามมกุฎราชกุมาร

สัทธราฉันท์ ๒๑

สมเด็จหน่อเนื้อนรินทร์นาถ	พระภัทรยุวราช
เลิศพิสุทธิ์ชาติ	ประยูรหงส์
เคียงบาทตามรอยสยามองค์	ยศมหิศรพงศ์
งามสง่าทรง	พระกายา
คือ "ฟ้าชาย" ราชวงศา	"บรมวชิร" วิราม์
ดังสมัญญา	"อลงกรณ์"
สืบแนวหลักธรรมสุนทร	อนุเคราะห์ชนนิกร
ชั่วนิรันดร	ผดุงศานติ์
ทรงใฝ่ศึกษาวิชาการ	วิชยยุธทหาร
เจนวิชาชาญ	ณรงค์รณ
บำรุงราษฎร์ ศาสน์เจริญผล	อุดมหิตถกล
รัฐมณฑล	สวัสดี
เทิดไท้เป็นมิ่งมหุตม์ศรี	ดุจรตนรุจี
พร้อมมนัสพลี	พิทักษ์ไทย
ขอน้อมตั้งวายพระพรให้	ชนมสุขหทัย
วรรณะผ่องใส	พลังคง
ยืนชนม์คู่ชาติสยามทรง	ชย "มหิดล" วงศ์
ปารมินทร์ธง	อสงไขย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า นายบุญเลิศ เสนานนท์ ป.ธ. ๙
ประพันธ์ถวาย
ในนามวัดศรีสุดารามวรวิหาร

วชิรราชมานิตาภิฤติกถา

วสันตดิลกฉันท์ ๑๔

เอกองค์พระสงฆ์พิสิฐศัก- ดิประจักษคำขาน
ลือเล่าประวัติกิรติกานต์ ยติเลิศภิปัญญา
ฝึกปรือประพฤติสมณวัตร ปฏิบัติสุวิชา
ตามรอยพระบาทพระมุนินา- ถถวายอุรางค์ตน
เภสัชชโหรและนวกรรม ก็กระทำสกาวผล
เริ่มพัฒนาคณะถกล ยุวชนสมานฉันท์
มาครอง ณ วัดศิริสุดาฯ เพราะประชาประชุมกัน
อัญเชิญผดุงศิลปสรรค์ ปฏิสังขโรดม
ท่านถือประจำกิจประกอบ คติชอบนิยมชม
"จริงใจ" กะมวลชนภิรมย์ จะลุล่วง "สำเร็จงาน"
ด้วยเหตุฉะนี้ พระปรมา อุรสาธิราชพาน
ชอบอัธยาศยประสาน ธุระคล่องขบวนคน
จึ่งคุ้นและเคยวรสำนัก กุลุปักประมาณตน
ดุจดังภมรปิวสุคนธ์ บุษบามิราคิน
"โกศล" ภิไธยศิริบ่ง สุรพงศ์พระเมานินทร์
อีก "ควรเจริญ" สกุลยิน อภิบารมีบูรณ์
สามารถ "ฉลาด" กุศลมรรค อนุรักษ์พระธรรมนูญ
ขอเทิดมโนประณตทูน วรพากย์ถวายพร
อ้างคุณพระศรีรัตนตรัย สุวิไลพลากร
จงเป็นเกราะป้องยติบวร จิรวัฒน์สวัสดี

ด้วยคารวะอย่างสูง
เกล้าฯ ร้อยเอก ศรัณยภูมิ ผู้พึ่ง ป.ธ.๕
ประพันธ์ในนาม
คณะศิษย์วัดศรีสุดารามวรวิหาร

พลเรือเอก สนธิ บุณยะชัย
ประธานบูรณะพระอาราม

พลตรี สมยศ สมบูรณ์ผล
ประธานจัดงาน

คำอนุโมทนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ มีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้าพระกฐินและสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร ในวันศุกร์ที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ เป็นที่ชื่นชมโสมนัสและปีติยินดีแก่สาธุชนและคณะสงฆ์วัดศรีสุดารามวรวิหาร เป็นล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ ด้วยเดชานุภาพแห่งพระรัตนตรัยและอานิสงส์แห่งสมณธรรมที่อาตมภาพทั้งหลายบำเพ็ญมา ขอถวายพระราชกุศล ขอสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน เป็นร่มเกล้าชาวไทยสืบไป

ในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามเป็นการใหญ่ครั้งนี้ ซึ่งก็สำเร็จลงได้ด้วยอาศัยแรงศรัทธาของท่านสาธุชนทั้งหลาย ได้ช่วยกันบริจาคทุนทรัพย์ตามกำลังและศรัทธาของตน ทำให้การลุล่วงทันการฉลองในฤดูกาลกฐินปี ๒๕๓๒ นี้ ในนามคณะสงฆ์วัดศรีสุดารามวรวิหาร อาตมภาพขออนุโมทนาขอบคุณ ฯพณฯ พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย อดีตรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับภารธุระเป็นประธานบูรณะพระอารามทั้งท่านและคุณหญิง ชื่อได้ว่ามีศรัทธาแรงกล้าในบวรพระพุทธศาสนา ได้เอาใจใสในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามแห่งนี้มาตั้งแต่ต้น อนึ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณท่านพลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล เจ้ากรมพลาธิการทหารบก ซึ่งรับภารธุระเป็นกำลังสำคัญคือเป็นประธานในการจัดงานครั้งนี้ ขอให้ท่านและผู้เกี่ยวข้องจงมีแต่ความสุขความเจริญ ทั้งในส่วนตัวและหน้าที่การงานเช่นเดียวกัน ขณะเดียวกันคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ก็ได้รับหน้าที่ของตนด้วยกุศลจิตสามัคคีธรรม ทั้งนี้ก่อให้เกิดผลทางวัตถุธรรมอันสง่าสวยงาม กล่าวคือเป็นถาวรวัตถุประจำพระอารามหลวงที่บูรณะปฏิสัง - ขรณ์ขึ้นใหม่ จึงขออำนวยชัยอำนวยพรให้ท่านผู้มีส่วนร่วมทุกท่านทุกคน ไม่ว่าจะเป็นท่านประธานกรรมการ และสาธุชนผู้บริจาคทุนทรัพย์ทั้งหลาย ขอให้ท่านเจริญสุขสวัสดี มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข โดยทั่วหน้ากัน

เว้นจะกล่าวขอบคุณเสียมิได้คือ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระวิสุทธาธิบดี (ไสว ชิตวีโร ป.ธ. ๗) วัดไตรมิตรวิทยาราม ที่ได้เมตตาให้ความไว้วางใจทั้ง ๆ ที่มีเสียงคัดค้านหลายด้าน แต่ด้วยสายตาอันกว้างไกลของพระเดชพระคุณหลวงพ่อในข้อที่ว่า จะเอาคนหรือเอางาน ด้วยความปรารถนาอันจริงใจที่ต้องการให้วัดศรีสุดารามวรวิหาร อันเป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่ชำรุดทรุดโทรมให้กลับเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง แต่ก็เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่พระเดชพระคุณมาด่วนมรณภาพเสียก่อน ยังไม่ทันจะได้เห็นและอยู่ร่วมงานสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ แต่ก็มีความมั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่า ญาณวิถีดวงวิญญาณของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ จะมีความปีติโสมนัสในผลงานของลูกหลานที่ท่านไว้วางใจ **อิมินา กตปุญฺเณน เปตานํ ทกฺขินํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ** ด้วยอานิสงส์บุญกุศลที่พึงบังเกิดมี ขออุทิศถวายพระเดชพระคุณหลวงพ่อ แม้จะสถิต ณ วิมานสถานใด โปรดรับกุศลผลบุญนี้ด้วย และนอกจากนี้พระเดชพระคุณ พระราชสุธี วัดทองนพคุณ พระเดชพระคุณ พระไพโรจน์ธรรมาภรณ์ วัดเวฬุราชิณ พระเดชพระคุณทั้งสองที่ได้กล่าวนามมานี้ ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนด้วยดียิ่ง ขอกราบเท้าขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ ขออนุโมทนาขอบคุณอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี ข้าราชการหอสมุด-แห่งชาติ กรมศิลปากร ซึ่งเป็นศิษย์ร่วมสำนักมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับภารธุระ ช่วยดำเนินการจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกนี้ทันกำหนดงานทอดผ้าพระกฐินครั้งนี้ ทั้งขอขอบใจ คุณนพพร โชคไพรศรี ผู้จัดการโรงพิมพ์มหาจุฬาฯ และเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ช่วยเร่งรัดงานพิมพ์ครั้งนี้จนสำเร็จทันเวลาซึ่งเร่งรีบมาก

จะเว้นกล่าวขอบคุณเสียมิได้ คือ พระภิกษุ สามเณร เพื่อนสหธรรมิก สัทธิวิหาริกในวัดศรีสุดารามทุกรูป ที่ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ช่วยดำเนินงานในด้านนวกรรม กล่าวคือทำหน้าที่เป็นแรงงานก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์กันอย่างหนัก ทั้งที่ส่วนใหญ่มีหน้าที่ต้องเรียนหนังสือกันอยู่ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิผล จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ชยมตฺถุ	ขอชัยชนะทั้งปวงจงบังเกิดมี
สิทฺธิมตฺถุ	ขอความสำเร็จทั้งปวงจงบังเกิดมี
ลาภมตฺถุ	ขอสรรพโชคลาภทั้งปวงจงบังเกิดมี

จงบังเกิดมีแก่ทุก ๆ ท่าน ตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ ฯ

(ลายมือชื่อ)

(พระวชิรราชมานิต)

เจ้าอาวาสวัดศรีสุดารามวรวิหาร

คำปรารภ

ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิต หรือหลวงพ่อเณร ให้เป็นประธานบูรณะพระอาราม ซึ่งถือเป็นเกียรติประวัติและมหากุศลแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ประการแรกข้าพเจ้าเป็นพุทธศาสนิก งานใดที่เป็นไปเพื่อความมั่นคงและวัฒนาสถาพรของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้ายินดีรับสนองงานด้วยความเต็มใจยิ่ง อนึ่งเล่า วัดศรีสุดารามวรวิหารนี้ เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณ นับเนื่องในพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ทรงอุปถัมภ์สืบ ๆ กันมา สมควรที่จะได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้เจริญรุ่งเรือง สวยสง่าสมกับที่เป็นพระอารามหลวงคงอยู่คู่บ้านเมืองสืบต่อไป ประการที่สอง ข้าพเจ้าและครอบครัวต่าง ก็มีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาในหลวงพ่อเณร ในจริยาวัตร ปฏิปทา และการเสียสละอุทิศชีวิตของท่านเพื่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า แม้แต่การตั้งปณิธานที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามหลวงแห่งนี้ เมื่อมาครองวัดใหม่ ๆ ก็เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และเทิดพระเกียรติเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ด้วยเหตุดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงมีความปีติยินดีที่ได้รับสนองงานอย่างสุดความสามารถ

อย่างไรก็ดี ความสำเร็จในการบูรณะปฏิสังขรณ์ทั้งปวง ที่ลุล่วงมาด้วยดี ทันกำหนดการทอดผ้าพระกฐินและงานสมโภชพระอารามดังกล่าว ก็ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม ประกอบกับแรงศรัทธาของท่านสาธุชนทั้งหลาย ทำให้การบูรณะปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จภายในระยะอันรวดเร็วไม่ถึง ๒ ปี ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณท่านผู้มีศรัทธาบริจาคทุนทรัพย์ทั้งหลาย ชื่อได้ว่ามีส่วนถวายเป็นพระราชกุศล เท่ากับเป็นการแสดงออกซึ่งกตัญญูกตเวทิตาธรรมต่อชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ ในโอกาสอันถูกต้องและเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง และข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า เราท่านทั้งหลายคงจะได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือกันทำนุบำรุงพระอารามหลวงแห่งนี้ในโอกาสต่อไป

อนึ่ง ขอขอบคุณพลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล เจ้ากรมพลาธิการทหารบก ประธานจัดงาน ตลอดจนกรรมการและท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่ได้เสียสละกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ทำนุบำรุงพระอาราม หากปราศจากท่านเหล่านี้แล้ว งานคงไม่ลุล่วงไปด้วยดีดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพราะเราท่านทั้งหลายทราบดีแล้วว่า วัดกับบ้าน หรือบ้านกับวัด ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เป็นของคู่กัน เป็นหลักชัยของชาติ เป็นบ่อเกิดความสามัคคี และความมั่นคงของชาติสืบต่อไป

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลาย ร่วมกันตั้งจิตอันเป็นมหากุศลอธิษฐาน ขอให้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน เป็นพระมิ่งขวัญร่มเกล้าของพสกนิกรไทยสืบไป ในขณะเดียวกัน ก็ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่เราชาวไทยนับถือ จงประสิทธิ์ประสาทอำนวย พร ขอให้ท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิต จงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ได้บำเพ็ญศาสนกิจ เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธบริษัททั้งหลายสืบไป

พลเรือเอก

(สนธิ บุณยะชัย)

ประธานบูรณะพระอาราม

คำนำ

กระผมในฐานะที่ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานจัดงาน เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้ากระกฐิน และสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ วัดศรีสุดาราม-วรวิหาร ในวันศุกร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๒ นี้ รู้สึกยินดี มีความภาคภูมิใจ และเป็นเกียรติประวัติอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสรับใช้งานพระศาสนาครั้งสำคัญยิ่งนี้ ซึ่งกระผมเชื่อว่า ท่านกรรมการและพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่ได้มีส่วนร่วมบำเพ็ญกุศลครั้งนี้ คงจะมีความเอิบอิ่มใจ มีความสุขใจ โดยได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามหลวง ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขของชาติ ซึ่งพวกเราทุกคนเคารพบูชา และในขณะเดียวกันก็ได้ชื่อว่ามีส่วนร่วมบำเพ็ญกุศลกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิต "หลวงพ่อเณร" ของเราอีกวาระหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตชาวเราทั้งสิ้น

กระผมขอขอบคุณกรรมการทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือร่วมใจช่วยกันจัดงานครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงลงด้วยดี และในฐานะประธานจัดงาน ก็ขอฝากสาธุชนผู้ใจบุญทั้งหลาย โปรดช่วยกันทำนุบำรุงพระอารามหลวงแห่งนี้ให้วัฒนาสถาพรยิ่ง ๆ ขึ้นตลอดไป ขอขอบคุณอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี และคณะ ที่ได้รับภาระช่วยจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอทุกท่านทุกคน จงได้รับผลแห่งบุญ เป็นความสุข ความเจริญโดยทั่วหน้ากัน

พลตรี (ลงนาม)

(สมยศ สมบูรณ์ผล)
เจ้ากรมพลาธิการทหารบก
ประธานจัดงาน

ที่ รล ๐๐๓/๑๒๗๓๘

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๖ กันยายน ๒๕๓๒

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เชิญพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. ประดิษฐานที่พัดรอง ย่าม ในโอกาสที่จะเสด็จฯ ไปทรงถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร กทม.

นมัสการ พระวชิรราชมานิต เจ้าอาวาสวัดศรีสุดารามวรวิหาร

อ้างถึง ลิขิตที่ ๓๖/๒๕๓๒ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๒
ลิขิตที่ ๔๕/๒๕๓๒ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๒

ตามที่ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำผู้บริจาคทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลบูรณะพระอาราม จำนวน ๑๕๐ ราย เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกกับขอพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสมโภชพระอาราม และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. ประดิษฐานที่พัดรองและย่ามถวายพระสงฆ์ ในโอกาสที่เสด็จฯ ไปทรงถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร กทม. ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระมหากรุณา ตามที่ขอ

ขอได้โปรดติดต่อในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ กับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธีสำนักพระราชวังต่อไป

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๑๑๑๕๑-๕ ต่อ ๔๒๐, ๔๒๑ และ ๔๕๙

ด่วนมาก

ที่ รล ๐๐๐๓/๑๒๕๐๔

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๐ กันยายน ๒๕๓๒

เรื่อง ทรงรับเชิญเสด็จ ฯ ถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กทม.

นมัสการ สมเด็จพระพุฒาจารย์

อ้างถึง หนังสือสำนักราชเลขาธิการที่ รล ๐๐๐๓/๘๔๒๐ ลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๒

ตามที่ทรงรับเชิญเสด็จ ฯ ไปถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กทม. ในฤดูกาลกฐินปีนี้ และถือเป็นการสมโภชพระอารามไปในตัวด้วย ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

บัดนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เสด็จ ฯ ไปถวายผ้าพระกฐิน ในวันศุกร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๒ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ขอพระคุณเจ้าได้โปรดส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง และเจ้าหน้าที่หน่วยแยกรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญประจำกรมราชองครักษ์ เพื่อร่วมกันพิจารณาจัดทำกำหนดการ แล้วรีบจัดส่งไปยังสำนักราชเลขาธิการโดยด่วนด้วย

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๑๑๑๕๑-๕ ต่อ ๔๒๐, ๔๒๑ และ ๔๕๙

สมเด็จพระพุฒาจารย์ ในขณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จฯ ทรงถวายผ้าพระกฐินและสมโภชพระอาราม ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ที่ รล ๐๐๐๓/๘๔๒๐

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๒

เรื่อง ทรงรับเชิญเสด็จฯ ในงานสมโภชพระอารามและถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กทม.

นมัสการ สมเด็จพระพุฒาจารย์

อ้างถึง ลิขิตที่ ๑๒/๒๕๓๒ ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๒

ตามที่พระคุณเจ้า ได้มีลิขิตขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปในงานสมโภชพระอารามซึ่งได้บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ และถวายผ้าพระกฐินในระหว่างฤดูกาลกฐิน พุทธศักราช ๒๕๓๒ ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ในวันและเวลาใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรด ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชกระแสว่า จะเสด็จฯ ไปทรงถวายผ้าพระกฐินที่วัดศรีสุดารามวรวิหาร ในฤดูกาลกฐินปีนี้ และถือเป็นการสมโภชพระอารามไปในตัวด้วย

ขอพระคุณเจ้าได้โปรดให้เจ้าหน้าที่ไปติดต่อรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้กับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง โดยตรงต่อไป

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๑๑๑๕๑-๕ ต่อ ๒๐, ๒๑ และ ๕๙

กำหนดการ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
เสด็จพระราชดำเนินทรงถวายผ้าพระกฐิน
และ
สมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
วันศุกร์ที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

เวลา ๑๖.๐๐ น.- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งถึงวัดศรีสุดารามวรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

- พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ประธานบูรณะพระอาราม พลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล ประธานจัดงาน และคณะกรรมการเฝ้ารับเสด็จ ฯ
- ทรงรับผ้าไตรจากเจ้าพนักงานศุภรัต
- เสด็จ ฯ เข้าสู่พระอุโบสถ
- ทรงวางผ้าไตรไว้เหนือพานแว่นฟ้าซึ่งตั้งอยู่หน้าอาสนสงฆ์
- ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระประธาน
- ทรงกราบ
- ทรงหยิบผ้าไตรที่พานแว่นฟ้านั้นพาดระหว่างพระกรแล้วประนมพระหัตถ์ผินพระพักตร์สู่พระประธาน
- ทรงว่า "นะโม ตัสสะ ฯ" จบ ๓ หนแล้ว
- ทรงผินพระพักตร์สู่ที่ชุมนุมสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน

  (คำถวายผ้าพระกฐินติดอยู่บนหลังผ้าไตร)
- ทรงวางผ้าไตรไว้บนพานแว่นฟ้าที่เดิม
- ทรงประเคนเทียนปาฏิโมกข์แด่พระรูปที่ ๒
- ทรงประทับพระราชอาสน์

  (พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรม)

- เสด็จ ฯ ทรงประเคนเครื่องอัฐบริขารพระกฐิน
- ประทับพระราชอาสน์
- ทรงหลั่งทักษิโณทก

(พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาและถวายอดิเรก)

- เสด็จ ฯ ออกพระอุโบสถ
- เสด็จ ฯ เข้าสู่พลับพลาพิธี
- ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย
- ทรงกราบ
- ประทับพระราชอาสน์
- ทรงศีล
- ประธานสงฆ์ถวายศีล จบ
- พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ประธานบูรณะพระอาราม ฝ่ายคฤหัสถ์ กราบบังคมทูลรายงาน
- เสด็จ ฯ ทรงทอดผ้าทักษิณานุประทาน พระราชอุทิศถวาย สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ องค์ผู้สถาปนาพระอารามวัดศรีสุดารามวรวิหาร
- ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ประทับพระราชอาสน์
- ทรงหลั่งทักษิโณทก

(พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก)

- พลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล เจ้ากรมพลาธิการทหารบก กราบบังคมทูลเบิกผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์บำรุงพระอาราม เข้ารับพระราชทานเหรียญที่ระลึกเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
- เสด็จ ฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ
- พระวชิรราชมานิต เจ้าอาวาส ถวายพระพุทธรูป
- เสด็จ ฯ ประทับรถยนต์พระที่นั่ง
- เสด็จพระราชดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว

คำกราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
ของ
พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ประธานบูรณะพระอารามฝ่ายคฤหัสถ์
เนื่องในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงถวายผ้าพระกฐิน
และสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร
วันศุกร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ประธานบูรณะพระอาราม ฝ่ายคฤหัสถ์ พร้อมด้วยคณะกรรมการและพสกนิกรทั้งปวงผู้มาเฝ้าแหนรับเสด็จ ฯ ณ ที่นี้ ต่างรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้าพระกฐิน และสมโภชพระอารามที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ในวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอถวายพระพรขอจงทรงพระเจริญ สถิตอยู่ในหทัยราษฎร์ทุกหมู่เหล่า เป็นร่มเกล้าชาวสยามสืบไปยิ่งยืนนาน

ณ มงคลสมัยมหาสันนิบาตนี้ ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ถึงความเป็นมาของพระอารามและการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่จนถึงการจัดสมโภชในครั้งนี้ โดยสังเขปดังต่อไปนี้

วัดศรีสุดารามวรมหาวิหาร แต่เดิมเป็นวัดราษฎร์ เป็นวัดเก่าแก่มาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วในนามว่าวัดชีปะขาว สำนักเรียนของพระศรีสุนทรโวหาร หรือ สุนทรภู่ ในวัยเยาว์ ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (แก้ว) ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ทั้งพระอารามเป็นการใหญ่มาแล้วครั้งหนึ่ง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพระยามุขมนตรี เกด สิงหเสนี เป็นแม่กองงาน สถาปนาพระอุโบสถขึ้นใหม่แทนหลังเดิมที่น้ำเซาะตลิ่งพัง พระอุโบสถใกล้จะพังลงน้ำไป แล้วได้สถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร กับทั้งได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดศรีสุดารามวรวิหาร” เพื่อเป็น

พระราชานุสรณีย์ถวาย แด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมสมเด็จพระศรีสุดา - รักษ์ ซึ่งดำรงพระอิสริยยศในฐานะทรงเป็นสมเด็จพระราชอัยยิกาเจ้าของพระองค์ ทั้งนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๐ นับถึงบัดนี้เป็นเวลาได้ ๑๒๒ ปี จากช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีเจ้าอาวาสครองวัดนี้สืบมาโดยลำดับรวม ๗ รูป

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เมื่อตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงแห่งนี้ว่างลง สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วาสนมหาเถระ ได้ทรงมีพระบัญชาแต่งตั้งพระวชิรราชมานิต เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ นับเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๘ ซึ่งดำรง ตำแหน่งอยู่ในปัจจุบัน

พระวชิรราชมานิต เมื่อมาครองพระอารามหลวงแห่งนี้ ได้สำรวจพบว่า เสนาสนะและถาวรวัตถุต่างๆ อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมเป็นอันมาก เห็นสมควรบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ แม้จะใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมากก็ตาม ทั้งนี้เพื่อจักได้ถวายเป็นราชสักการะในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ เพิ่มพูนบุญญาธิการบารมีของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท กับทั้งเป็นพระปุพพเปตพลีอุทิศถวายแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ พระองค์นั้น ด้วยเดชะพระบารมีและแรงศรัทธาบริจาคของสาธุชนทั้งหลาย การบูรณะปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งพระอารามขึ้นใหม่ ก็ได้สำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ภายในเวลา ๒ ปี สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ๒๐,๖๓๕,๐๐๐.๐๐ บาท (ยี่สิบล้านหกแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ทั้งยังได้รับพระ-มหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้าพระกฐิน และทรงรับอยู่ในพระ-บรมราชูปถัมภ์ ในการสมโภชพระอาราม พระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมครั้งนี้ ยังความปลาบปลื้มปีติโสมนัสแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นที่ยิ่ง ต่างล้วนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและจักถวายความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ตราบชีวิตจะหาไม่

ณ บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นอุดมฤกษ์ ในการประกอบพิธีสมโภชพระอาราม ที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จฯ ทรงทอดผ้าทักษิณานุประทานพระราชอุทิศถวายแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ต่อแต่นั้น ขอพระราช-ทานพระบรมราชานุญาตให้พลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล เจ้ากรมพลาธิการทหารบก ประธานจัดงาน กราบบังคมทูลเบิกผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์บำรุงพระอาราม เข้ารับพระราชทานเหรียญที่ระลึกเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ จำนวน ๑๕๐ ราย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

รายนามผู้เข้ารับพระราชทานเหรียญที่ระลึก

ร.ท.หญิง รุจิราภรณ์ จุณณานนท์
คุณประภา วิริยะประไพกิจ
คุณเจริญ วิวัฒนวงศ์ชัย
ดร. งามจิต สุวาณิชกุล
คุณเริงชัย จงพิพัฒนสุข
คุณสุรีย์มาศ จงพิพัฒนสุข
คุณวรวัฒน์ จงพิพัฒนสุข
คุณวรชัย จงพิพัฒนสุข
คุณอุดม จินดาสุข
คุณวิวัฒน์ แพรพริ้วงาม
คุณดวงพร แพรพริ้วงาม
คุณหญิงวรรณี วิทยะสิรินันท์
คุณอรุณ ตันติเฉลิมสิน
คุณประสงค์ วิโรจน์จรุศักดิ์
คุณวิรัตน์ วิไลโรจน์
คุณทวี เอื้อสุวรรณกุล
คุณสุนันทา ว่องศรียานนท์
คุณนที องค์วุฒิธรรม
คุณชาตรี เลิศสิริมงคลชัย
คุณอิทธิชัย เลิศสิริมงคลชัย
คุณวีระชัย ปรีดาวรรณเลิศ
คุณพนม ควรสถาพร
คุณบุญชัย จักรภีร์ศิริสุข
คุณประปนิธิ สุวาณิชย์กุล
คุณฉันทนา สุวาณิชย์กุล

คุณสมเพชร ชินกานนท์
คุณณัฐพล สุวรรณทวิทย์
คุณสมพร ลีเลิศวรวงศ์
คุณอัญชลี เพ็ญรัชตพันธ์
คุณไพรัช นุชฉายา
คุณมัลลิกา เภสัชชา
คุณกำพล รุจิรอาภรณ์
คุณชาญชัย สิงห์จิรสกุล
คุณสุภาพ ฤทธิ์คำรพ
พ.อ.สุชาติ ขันทองทิพย์
คุณยม เปี่ยมคล้า
คุณหรั่ง วัฒนวิศาลกุล
คุณพัชนี ภูยานนท์
คุณวิไลพร ลือประเสริฐ
คุณเกรียงไกร นนทิวรรชนก
คุณชาญชัย ตั้งปริมณฑล
คุณนำชัย วรวิทย์จรุงวัฒน์
คุณเฉลิม อังศุเกียรติถาวร
คุณวินิจ ทวีสกุลชัย
คุณพรทิพย์ จงประสิทธิผล
คุณอมรา สิงหพิบูลย์
คุณสมพล ว่องศรียานนท์
คุณอดุลย์ วงศ์อดุลย์นิยม
คุณดารณี ไพรัชเวทย์
คุณอนงค์ ไพรัชเวทย์

คุณสง่า เพ็งจั่น
คุณอาจารี ไพรัชเวทย์
คุณจำเริญ เจริญวิเทศ
คุณปรีชา ศิริมาตรพรชัย
คุณอุทัย ศุภผลศิริ
คุณชุ่มจิตต์ ศุภผลศิริ
คุณสุวิทย์ มิตรประเสริฐพร
คุณเกษม สุวรรณประสิทธิ์
คุณสำรอง อดิเรก
คุณวิภา เอื้อจงประสิทธิ์
คุณสรศักดิ์ เล็กปรีชากุล
คุณสุมาลี เอื้อราษฎร์
คุณพัน เกตุเหล็ก
คุณผาย นุ่มจิ๋ว
คุณจรูญ เกตุเหล็ก
คุณสะอ้าง โพธิ์ปั้น
คุณแม่ฉุ่ย ลิ้มจีน
คุณแม่ตุ๊ ตาดชื่น
คุณมลิ รอดแจ่ม
คุณเจือจันทร์ รุ่งสุข
คุณชด ตาดชื่น
คุณเยื้อ พรแฟง
คุณหยวก พรแฟง
คุณพยอม รอดสุด
คุณลัดดา ประยูรศิริ

คุณนภา ผดุงศักดิ์สิน
คุณใย ลิ่มทอง
คุณเพ็ญแข ลิ่มทอง
คุณอำไพ อนุนาท
คุณสุธีรา รวมทวีทรัพย์
คุณอำพร ตั้งตรงจิตร
คุณกูล เอี่ยมสอาด
คุณลัคณา กวีวุฒิศิลป์
คุณคำรณ หล่อไกรเลิศ
คุณวิชัย ตั้งอมรสิริโชค
คุณระเบียบ รัชตะชาติ
คุณธงชัย เกตุมงคลสิทธิ์
คุณจินดา เมตตาจิตต์
คุณดวงแข โพธสุธน
คุณสมชาย มกรพันธ์
คุณมาลี พิรักษา
คุณศัสตูริลาล ทรัคราล
คุณบีซิงห์ โกการ์
คุณรามินเดอร์ ซิงห์
สัจญานศรีสกุล
คุณปาลชัย สิงจาววารา
คุณนกเล็ก อันพร้อม
คุณสมบูรณ์ ปานเฟื่อง
คุณปลั่ง ปานเฟื่อง
คุณศิลปชัย ยะชัยมา
คุณวิภาพร บุญเสนันท์
คุณอนุสรณ์ สาลีผล
คุณจำลอง แผ่นทอง
คุณบุญมั่น ม่วงพรม

คุณทิพย์สุมล บุญสูง
คุณศุภชัย สิริอริยภรณ์
คุณแสงหล้า คล่องประมง
(ณ เชียงใหม่)
คุณวิภู ลิ้มสวัสดิ์วงศ์
คุณลาพิน ลิ้มสวัสดิ์วงศ์
คุณวันชัย เบาทอง
คุณชลธิชา พิรุฬห์รัชต์
คุณวิชัย ไตรทิพย์พิทักษ์
คุณธวัช กุมุทพงษ์พานิช
คุณสุวรรณ ดอนดง
คุณไพบูลย์ อังคเสกวิไล
คุณหง แซ่แต้
คุณถาวร เรืองศรี
คุณยุพิน ว่องประไพ
คุณเรืองศักดิ์ วิชัยรัตนพงษ์
คุณมณีรัตน์ วิชัยรัตนพงษ์
คุณประดิษฐ์ วิชาพานิช
คุณสุภาณี ดุรงค์วัฒนา
คุณอุทุมทิพย์ วีระนาวีสกุล
คุณศุภพรพงษ์ ชวนบุญ
คุณสนอง นพคุณ
คุณบังอร พิทักษ์วงศ์
คุณนงลักษณ์ เหลืองรุ่งทิพย์
คุณวิมลศรี พิชัยอุดถฤษฎ์
คุณเย็นจิตร บุญชัยศรี
คุณชัยยศ ชูชัยคุปต์
คุณสำราญ เกิดสมบูรณ์
คุณมานี วิจิตรทัศษณา

คุณอุทัย แท่นแก้ว
คุณสุกัญญา อนรรฆวนิช
คุณบุญส่ง ถาวรนันท์
๑๓๕.คุณสมลักษณ์ ษุภพัฒนวรคุณ
คุณเพทาย วงศ์วัฒนากรชัย
คุณวรนุช วโรดมย์กร
คุณสังขทัต กาญจนคูหา
คุณอำนวย กาญจนคูหา
คุณพีรพล เชาวลิตมณเฑียร
คุณเทอดศักดิ์ ธนาดิเรก
คุณทรงพล อุดมธนกิจ
คุณเอี่ยม อินทรนางกูล
คุณกิจจา ศักดิ์วานิชกุล
คุณดำรง ยิ่งสกุล
คุณยูอุ้ง แซ่อึ้ง
คุณบุ้งสุ้ย แซ่ปึง
คุณนิพนธ์ สุวรรณธำมรงค์
๑๔๙.คุณสมจิตร ฤกษ์ดี
คุณสวง สอาดเอี่ยม
คุณมณฑา คงศรี
คุณบรรเลง พรวิศณุกูล
คุณสุรศักดิ์ พรวิศณุกูล
คุณมนูญ สมิต
คุณคนึงนิต สมิต
คุณชาตรี พรปาริษา
คุณกิมเอง พรปาริษา
อาจารย์สุวนีย์ วงศ์จันทร์
คุณวิวัฒน์ ศรีทอง
น.ส.ราตรี ประกิจเจริญรัตน์

สารบาญ

หน้า

ภาคพิเศษ

อาเศียรวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ๒

อาเศียรวาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๔

วชิรราชมานิตาภิถุติกถา ๖

คำอนุโมทนา ของ พระวชิรราชมานิต ๘

คำปรารภ ของ พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ๑๑

คำนำ ของ พลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล ๑๓

หนังสือสำนักราชเลขาธิการ ๑๔

กำหนดการ ๑๗

คำกราบบังคมทูล ของ พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย ๑๘

รายนามผู้เข้ารับพระราชทานเหรียญที่ระลึก ๒๑

สารบาญ ๒๓

ภาคเนื้อหา

ประวัติวัดศรีสุดารามวรวิหาร ๒๕

ชีวิตและงานของพระวชิรราชมานิต (โกศล มหาวีโร) ๔๑

ตำนานกฐิน ของ หลวงวิจิตรวาทการ ๕๗

พระพุทธรูป เทวรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่คนไทยนับถือ ๖๘

ชินบัญชรคาถาของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ๗๗

คณะผู้ดำเนินงานจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก ๗๘

ประวัติ
วัดศรีสุดารามวรวิหาร

วัดศรีสุดาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๘๓ แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๒๐ ตารางวา

ประวัติความเป็นมา

วัดนี้เดิมเป็นวัดโบราณ ชื่อวัดชีปะขาว หรือวัดชีผ้าขาว บางทีเรียก วัดปะขาว ก็มี ไม่ปรากฏว่าผู้ใดสร้างและสร้างมาแต่เมื่อใด ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (แก้ว) พระพี่นางเธอพระองค์น้อยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ครั้นล่วงมา น้ำได้เซาะตลิ่งพังเข้ามาจนถึงหน้าพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามุขมนตรี เป็นแม่กองสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่โดยเลื่อนขึ้นจากที่เดิม โปรดให้เจ้าพนักงานปักกำหนดที่เขตรอบโรงพระอุโบสถลงใหม่ ใช้แทนวิสุงคามสีมาเดิม โดยให้มีความยาว ๑๕ วา กว้าง ๗ วา แล้วโปรดให้ลงเขื่อนหน้าวัดเพื่อป้องกันน้ำเซาะ ครั้นการทุกอย่างเสร็จแล้วได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดศรีสุดาราม ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร ทั้งนี้เพื่อเป็นพระอนุสรณ์ในสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระศรีสุดารักษ์ ซึ่งเป็นสมเด็จพระราชอัยยิกาเจ้าของพระองค์ ทรงสถาปนาพระราชทานไว้ตั้งแต่วัน ๒ ฯ ๑๒ ค่ำ ปีเถาะ นพศก พุทธศักราช ๒๔๑๐ เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาล ตามพระโองการพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งมีหลักฐานอยู่ในพระอุโบสถ (พระอุโบสถหลังเก่าปรากฏเป็นวิหาร อยู่หน้าพระอุโบสถปัจจุบัน)

บริเวณที่ตั้งวัด

วัดนี้ มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๒๐ ตารางวา แบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส เฉพาะส่วนที่เป็นที่ธรณีสงฆ์ มีจำนวน ๕ ไร่ ๓ งาน ๒๐ ตารางวา เมื่อก่อนใช้ศาลาการ-เปรียญเป็นโรงเรียนชั้นประถมศึกษาวัดศรีสุดาราม สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษา-ธิการ ครั้นต่อมาได้เปลี่ยนสังกัดไปเป็นโรงเรียนเทศบาลของเทศบาลนครธนบุรี ในบัดนี้ได้สร้างอาคารเรียนขึ้นใหม่ทางด้านหลังของพระอุโบสถ เป็นโรงเรียนชั้นประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

วัดนี้เชื่อกันว่าเป็นสถานที่ศึกษาของสุนทรภู่กวีเอกของไทยเมื่อครั้งเยาว์วัย เพราะท่านได้เขียนไว้ในนิราศสุพรรณ (บทที่ ๒๔) ว่า

วัดปะขาวคราวรุ่นรู้ เรียนเขียน
ทำสูตรสอนเสมียน สมุดน้อย
เดินระวางระวังเวียน หว่างวัด ปะขาวเอย
เคยชื่นกลืนกลิ่นสร้อย สวาทห้องกลางสวน

อนึ่ง สุนทรภู่ยังได้เอ่ยถึงวัดนี้อีกในนิราศพระประธม นอกจากนี้กวีโบราณท่านอื่น ๆ เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท นายมี และหลวงจักรปราณี (มหาฤกษ์) ก็ได้เคยกล่าวถึงวัดนี้ในนิราศเรื่องต่าง ๆ อีกหลายเรื่อง

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ วัดศรีสุดารามก็ได้รับการทะนุบำรุงอีก ดังปรากฏว่ามีการสร้างสะพานข้ามคลองแบบเก่าซึ่งมีศาลาไม้หลังเล็ก ๆ คร่อมอยู่กึ่งกลางสะพาน ที่หน้าจั่วของศาลานั้นจารึกไว้ว่า สร้างเมื่อ ร.ศ. ๑๒๘ ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ ๕ หลังจากนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าวัดนี้ได้รับการปฏิสังขรณ์อีกเมื่อใด จนกระทั่งถึงรัชกาลปัจจุบัน จึงมีการบูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆขึ้น อาทิ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ เขื่อนหน้าวัดและถาวรวัตถุอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก

ในอดีต วัดนี้มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเป็นจำนวนน้อย ซึ่งอาจเพราะเป็นวัดเล็ก ๆ และเสนาสนะต่าง ๆ ตกอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมเป็นอันมาก

ลำดับเจ้าอาวาสในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

๑. พระครูธรรมวิจารณ์ (แก้ว) เป็นอาจารย์สอนหนังสือสุนทรภู่
๒. พระครูธรรมวิจารณ์ (อิน)
๓. พระครูธรรมวิจารณ์ (โพ)
๔. พระครูธรรมวิจารณ์ (สุด)
๕. พระครูธรรมวิจารณ์ (แดง) ย้ายมาแต่วัดบวรนิเวศวิหาร
๖. พระครูธรรมวิจารณ์ (ชุ่ม)
๗. พระครูญาณสิริวัฒน์ (ทองห่อ ป.ธ. ๕)
๘. พระวชิรราชมานิต (โกศล) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ย้ายมาแต่วัดพรหมสุวรรณสามัคคี

นับแต่กาลที่ พระวชิรราชมานิต มาครองวัดนี้แล้ว ก็ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่อีกเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ดังมีรายการสำคัญ ๆ ต่อไปนี้

๑.	สร้างกุฏิทรงไทยสองชั้น จำนวน ๑๐ หลัง พร้อมปรับปรุงตกแต่งบริเวณสังฆาวาส	สิ้นทุนทรัพย์	๔,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒.	สร้างเขื่อนริมคลองบางกอกน้อย	”	๓,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๓.	สร้างศาลาประดิษฐานพระพุทธจักรี-ศรีภูมิพลมหาราช	”	๑,๒๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๔.	สร้างโรงครัว	”	๑,๕๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๕.	สร้างกำแพง ๒ ด้าน	”	๓๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๖.	สร้างศาลาลาย ๒ หลัง	”	๖๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๗.	สร้างศาลาท่าน้ำ ๒ หลัง	”	๖๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๘.	สร้างศาลาลอย ๒ หลัง	”	๖๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๙.	สร้างหอกลอง ๑ หลัง	”	๓๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๐.	สร้างหอระฆัง ๑ หลัง	”	๓๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๑.	สร้างอนุสาวรีย์พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่)	”	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๒.	สร้างรูปเหมือนอดีตเจ้าอาวาส ๒ รูป	”	๖๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๓.	สร้างกุฏิไม้ ๑ หลัง	”	๑๕๐,๐๐๐.๐๐	บาท

๑๔. สร้างถนนปรับบริเวณสนาม	สิ้นทุนทรัพย์	๒๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๕. สร้างห้องน้ำ ๗ ห้อง	"	๑๒๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๖. สร้างกระถางต้นไม้ จัดหาพันธุ์ไม้ปลูกบริเวณพระอาราม	"	๓๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๗. บูรณะพระอุโบสถ	"	๑,๔๒๕,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๘. บูรณะศาลาการเปรียญ	"	๑,๔๑๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๑๙. บูรณะเจดีย์ ๓ องค์	"	๙๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๐. บูรณะพระวิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรํสี)	"	๑,๒๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๑. บูรณะหอไตร	"	๑๒๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๒. บูรณะตำหนักแดง	"	๓,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๓. บูรณะศาลาท่าน้ำ ๒ หลัง	"	๕๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๔. บูรณะกุฏิหลวงประดิษฐ์ภูมิผล	"	๑๕๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๕. บูรณะวิหารเล็กหน้าพระอุโบสถ	"	๕๐,๐๐๐.๐๐	บาท
๒๖. บูรณะกุฏิญาณสิริวัฒน์	"	๘๐,๐๐๐.๐๐	บาท

รวมค่าก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์คิดเป็นทุนทรัพย์ทั้งสิ้น๒๐,๖๓๕,๐๐๐.๐๐ บาท
(ยี่สิบล้านหกแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

จึงเห็นสมควรจัดให้มีการสมโภชพระอาราม และเสริมกุศลศรัทธาในทานบารมีของทายกทายิกาผู้บริจาคทุนทรัพย์ร่วมในการก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดศรีสุดารามแห่งนี้ ซึ่งเป็นส่วนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรสืบไป กำหนดการในวันศุกร์ ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๒ และในวโรกาสดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้าพระกฐินและสมโภชพระอาราม ที่บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่เปรียบมิได้

การบูรณะปฏิสังขรณ์พระอาราม

พระเจดีย์หลังพระอุโบสถ ก่อนการบูรณะ

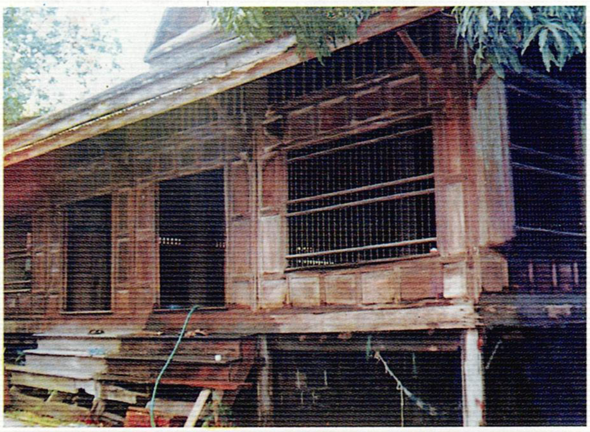

ตำหนักแดงในสมเด็จพระศรีสุดารักษ์ (แก้ว)
ก่อนการบูรณะ

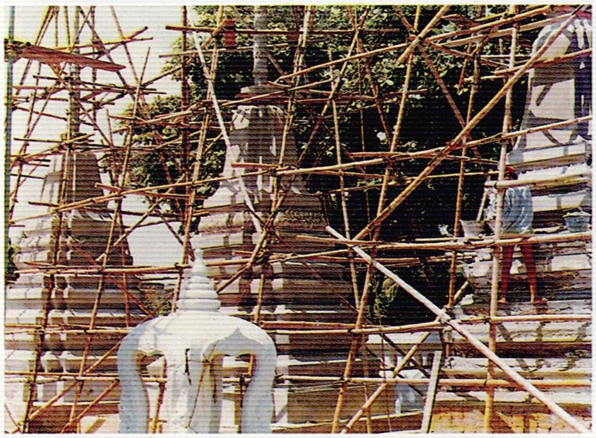

พระเจดีย์ขณะทำการบูรณะ

ตำหนักแดงภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

พระเจดีย์ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

ตำหนักแดงภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

พระอุโบสถวัดศรีสุดารามวรวิหาร
ก่อนการบูรณะ

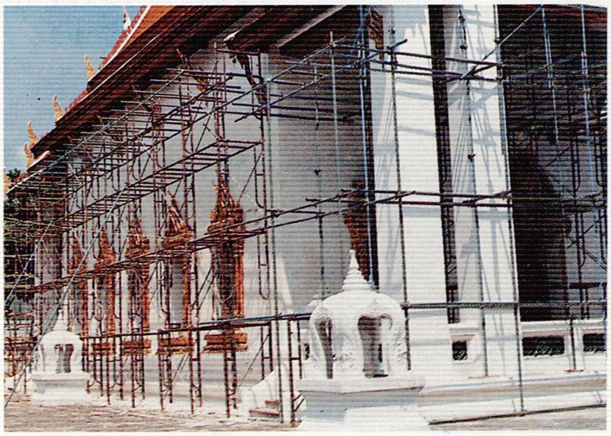

ขณะทำการบูรณะ

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

ขณะทำการบูรณะ

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

พระประธานและพระสาวกในพระอุโบสถ
วัดศรีสุดาราม ก่อนการบูรณะ

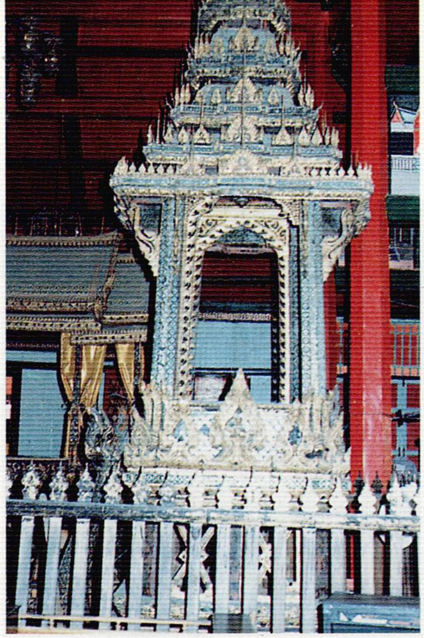

ธรรมาสน์เก่าแก่สร้างแต่สมัยอยุธยา
มีอายุกว่า ๒๐๐ ปี ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่

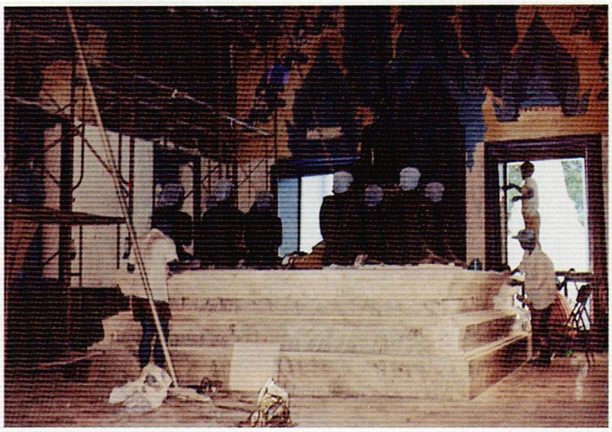

ขณะทำการบูรณะ

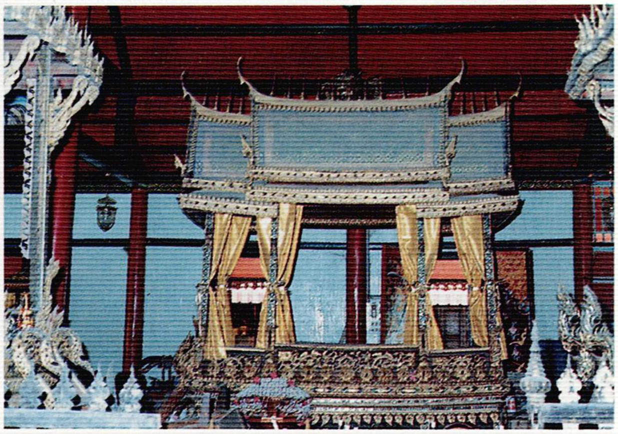

ธรรมาสน์วออันเก่าแก่แต่สมัยอยุธยา
บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่เช่นเดียวกัน

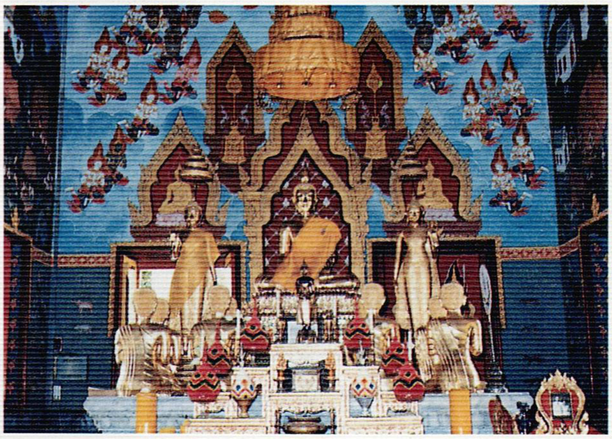

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

ส่วนหนึ่งของภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถ
เป็นภาพแสดงประเพณี ๑๒ เดือน

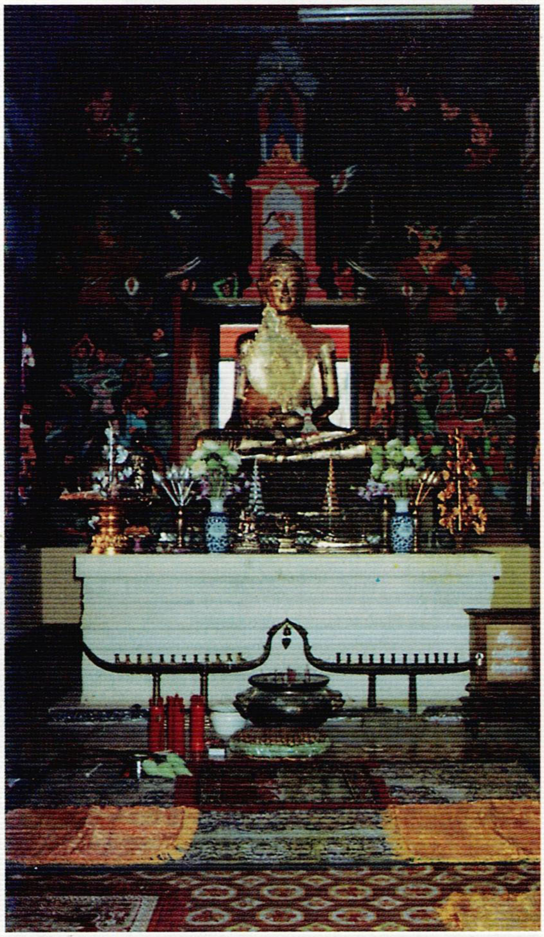

พระศรีอาริย์ สร้างมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา
มีผู้เคารพนับถือมากในปัจจุบัน

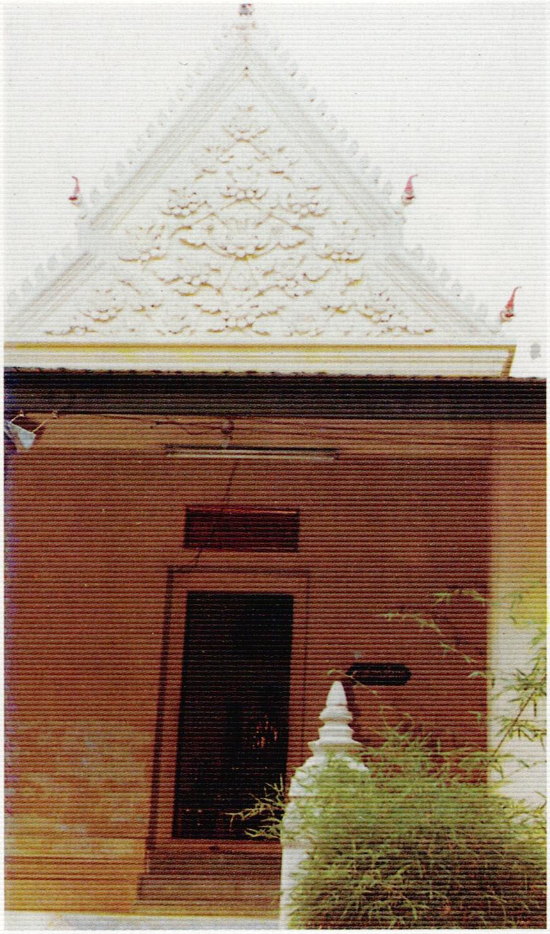

หอพระศรีอาริย์ ก่อนการบูรณะ

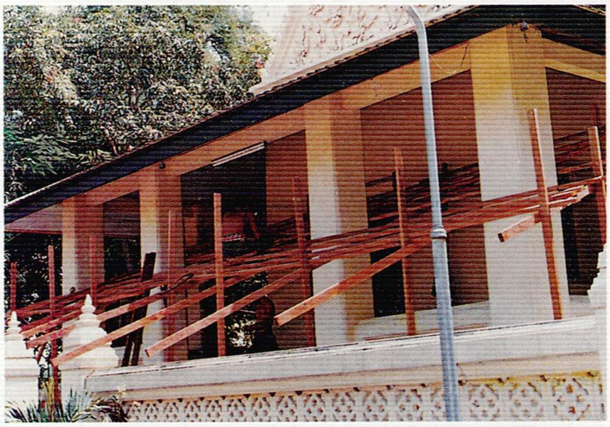

หอพระศรีอาริย์ ขณะทำการบูรณะ

หอพระศรีอาริย์ ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) วัดระฆังโฆสิตาราม เคยนำพระสมเด็จมาบรรจุไว้ที่วัดนี้ ซึ่งเรียกกันว่าพระสมเด็จกรุวัดชีประขาว

วิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ก่อนการบูรณะ

ขณะทำการบูรณะ

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

ศาลาการเปรียญ ก่อนการบูรณะ

กุฏิหลวงประดิษฐ์ภูมิผล (ด้านหน้า)
ก่อนการบูรณะ

ขณะทำการบูรณะ

กุฏิหลวงประดิษฐ์ภูมิผล (ด้านข้าง)
ก่อนการบูรณะ

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

ภายหลังเมื่อบูรณะแล้ว

หมู่กุฏิสงฆ์ทรงไทยซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก จำต้องรื้อปรับปรุงสร้างขึ้นใหม่

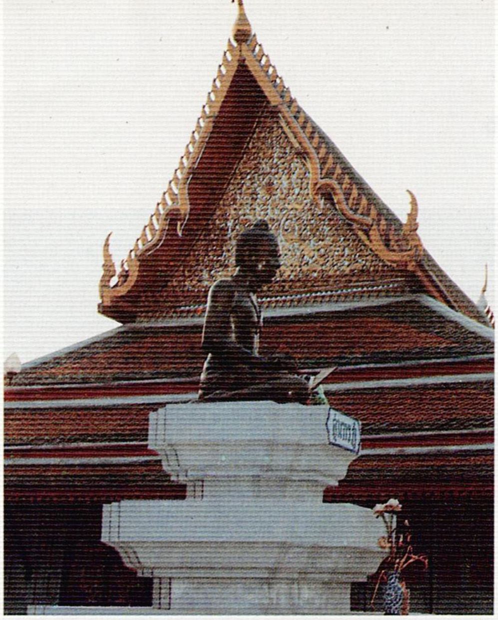

อนุสาวรีย์พระศรีสุนทรโวหาร (สุนทรภู่) ซึ่งตามหลักฐานเชื่อกันว่าท่านเคยเรียนอักษรสมัยเมื่อยังเยาว์วัย ณ วัดนี้

หมู่กุฏิสงฆ์ทรงไทยจำนวน ๑๐ หลัง ซึ่งได้ปรับปรุงสร้างขึ้นใหม่ (ภาพถ่ายด้านหน้า)

อาคารเรียนโรงเรียนวัดศรีสุดาราม ระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

หมู่กุฏิสงฆ์ทรงไทย (ภาพถ่ายด้านหลัง)

อาคารเรียนโรงเรียนอนุบาลวชิรราช สร้างและตั้งชื่อตามราชทินนามสมณศักดิ์ "พระวชิรราชมานิต"

ทิวทัศน์หน้าพระอารามด้านคลองบางกอกน้อย

ขณะตอกเสาเขื่อน เมื่อ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๑

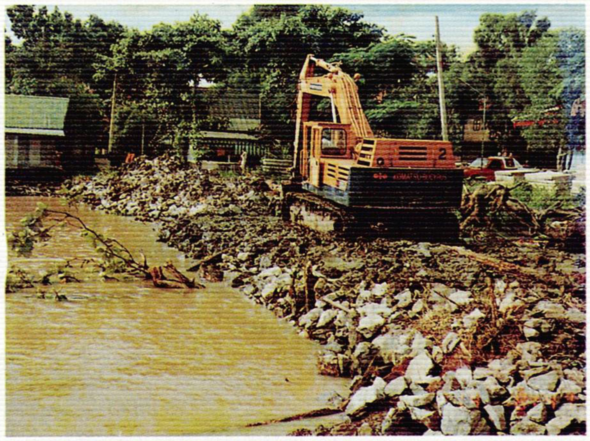

ขณะทำการปราบพื้นที่เมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๑

ขณะทำการลงแผงเขื่อน เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๑

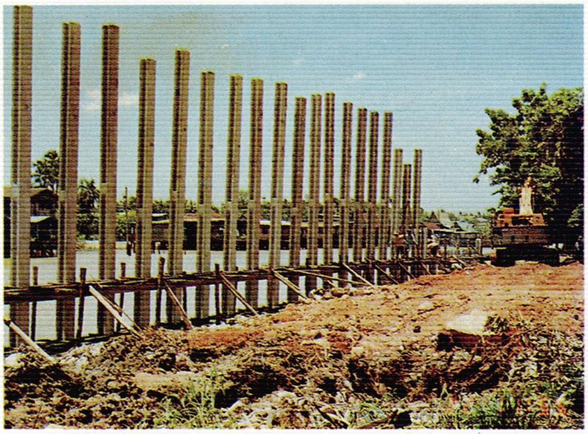

ขณะลงเสาเขื่อน เมื่อ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๑

เมื่องานสร้างเขื่อนกันน้ำเซาะตลิ่งหน้าวัดใกล้จะเสร็จ ถ่ายเมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๑

มีพระบรมราชโองการประกาศไว้แก่ชนทั้งปวง ว่าที่ขัณฑสีมาเดิมรอบโรง
พระอุโบสถเก่าวัดศรีสุดารามมีอยู่ แล้วเหนจะมีที่วิสุงคามสีมาสมเดจ์พระเจ้า
แผ่นดินแต่ก่อน จะได้ทรงพระราชอุทิศตัดเปนแขวงวิเสศ ถวายไว้เปนพื้น
พัทธสีมา เมื่อล่วงกาลมาน้ำเซาะตลิ่งพัง โรงพระอุโบสถใกล้จะพังลงน้ำไป ครั้นมา
ในแผ่นดินประจุบันนี้ พระบาทสมเดจ์พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชอุสาห
สละพระราชทรัพย์ให้สำเร็จในการสร้างโรงพระอุโบสถขึ้นใหม่ เลื่อนขึ้นไปจากที่
พระอุโบสถเดิม ก็ที่วิสุงคามสีมาเดิมแต่ก่อน ซึ่งเปนพื้นพัทธสีมาเดิมนั้น
ขอให้ลบเลิกเสีย บัดนี้โปรดให้เจ้าพนักงานปักกำหนดที่เขตรรอบโรง
พระอุโบสถวัดศรีสุดารามลงใหม่ ใช้แทนที่วิสุงคามสีมาเดิมเปนที่ใหม่
โดย ยาว กว้าง ๗ ทรงพระราชอุทิศที่นั้นให้เปนที่วิสุงคามสีมา ยกเปน
แผนกหนึ่งต่างหากจากพระราชอาณาเขตร เปนที่วิเสศสำรับพระสงฆ์มา
แต่จาตุทิศทั้งสี่ ทำสังฆกรรม มีอุโบสถกรรมเปนต้น พระราชทานแทน
ที่เดิมไว้ ตั้งแต่ณวัน ๒ ๆ ๑๒ ค่ำปีเถาะนพศก พุทธสาสนกาล ๒๔๑๐ พรรษา
เปนวันที่ ๖๐๑๑ ในกาชกาลประจุบันนี้ ฯะ

จำนวนพระภิกษุสามเณร
วัดศรีสุดารามวรวิหาร แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
ปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ที่	นาม	ฉายา	นามสกุล	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		หมายเหตุ
						ป.ธ.	น.ธ.	
			พระภิกษุ					
๑	พระวชิรราชมานิต	มหาวีโร	สิริพรหมคุณ	๔๐	๒๐	-	เอก	เจ้าอาวาส
๒	พระมหาวีระ	จิติญาโณ	หอมไกล	๕๕	๓๕	๙	เอก	ผู้ช่วยฯ
๓	พระครูสุนทรวีรวัฒน์	กุลวฑฺฒโน	ศิรินาม	๓๒	๑๒	-	เอก	ผู้ช่วยฯ
๔	พระครูวินัยธรจำรัส	ธมฺมวาที	พิชัย	๔๘	๒๘	๔	เอก	ผู้ช่วยฯ
๕	พระมหาสุรเดช	สุรสกฺโก	อินทรศักดิ์	๓๗	๑๑	๘	เอก	ครูสอน-
๖	พระมหาประดิษฐ์	สิริปญฺโญ	โฮนอก	๒๙	๘	๔	เอก	บาลี
๗	พระมหาเกตุ	คมฺภีรปญฺโญ	สุขมา	๒๗	๗	๓	เอก	
๘	พระมหาประทีป	เขมจิตฺโต	จงสุวรรณ	๒๙	๗	๔	เอก	ครูสอน-
๙	พระมหากาน	ฐานทตฺโต	กาดำดวน	๒๔	๔	๓	เอก	พระนวกะ
๑๐	พระมหาอนุกูล	ชุตินฺธโร	เลี่ยงทุกข์	๒๔	๔	๖	เอก	ครูสอน-
๑๑	พระมหาประยุทธ	ปวิชฺชาเสฏฺโฐ	ศรีจันทร์	๒๕	๓	๗	เอก	บาลี
๑๒	พระมหาเจริญ	สุวฑฺฒโน	แสนใจงาม	๒๓	๓	๖	เอก	ครูสอน-
๑๓	พระมหาสมพงษ์	โกวิโท	เจียงวงศ์	๒๒	๒	๕	เอก	บาลี
๑๔	พระมหาเสรี	เขมาภิรโต	เหลาศิริ	๒๒	๒	๕	เอก	
๑๕	พระมหาประภาส	ปภาโส	ถาตุ้ย	๒๑	๑	๔	เอก	
๑๖	พระมหาประสิทธิ์	ปสิทฺโธ	คับใจ	๒๑	๑	๓	เอก	
๑๗	พระมหาวัฒนา	ปญฺญาวุฑฺโฒ	โพธิ์เงิน	๒๑	๑	๖	เอก	
๑๘	พระมหามิ่งมิตร	มหาปญฺโญ	ก้างจาย	๒๒	๑	๕	เอก	
๑๙	พระมหาคำผล	ธีรปญฺโญ	นะเรียนไธสง	๒๑	๑	๔	เอก	

ที่	นาม	ฉายา	นามสกุล	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		หมายเหตุ
						ป.ธ	น.ธ.	
๒๐	พระสุวรรณ	สุวณฺโณ	พลายบัว	๖๔	๔๔	-	โท	
๒๑	พระใหญ่	ฉนฺทกโร	กลมทวี	๖๔	๔๓	-	-	
๓๒	พระโกวิท	กตปุญฺโญ	ศรีพาเพลิน	๘๐	๒๗	-	ตรี	
๒๓	พระปอซือ	ยโสธโร	แซ่เตีย	๖๓	๒๖	-	-	
๒๔	พระบุญคง	ฉนฺทกโร	รักดี	๖๕	๓๐	-	-	
๒๕	พระสมพงษ์	สคารโว	ทรัพย์พานิช	๕๗	๘	-	-	
๒๖	พระสอน	สุวณฺณโชโต	กันเปียมแจ่ม	๗๓	๘	-	-	
๒๗	พระอรุณ	อรุณาโภ	ภูภัทรโยธิน	๒๗	๖	-	เอก	
๒๘	พระสนิท	จนฺทาโภ	ขุนจันทร์ดี	๖๐	๗	-	ตรี	
๒๙	พระสุเมธี	ฐานสุโภ	พันธนะวาทิน	๓๔	๒	-	เอก	
๓๐	พระนิยม	สิริจนฺโท	อาลัยพร	๖๘	๕	-	ตรี	
๓๑	พระสวาท	จตฺตมโล	รอดนำภา	๖๐	๑	-	-	
๓๒	พระยงยุทธ	ปิยวาจโก	เงินพรรณนาถ	๓๖	๑	-	-	
๓๓	พระไกรพงศ์	มหามงฺคโล	โมระสกุล	๓๑	๑	-	-	
๓๔	พระประเสริฐ	อาทโร	แซ่เจีย	๒๘	๑	-	-	
๓๕	พระเลิศสิน	โชติวโร	เลิศนภาเศรษฐ์	๒๕	๑	-	-	
			สามเณร					
๑	สามเณรเบญจ์		แสงบุตรดี	๒๐		๑-๒	เอก	
๒	สามเณรกังวาล		หม่องอ้น	๒๐		๓	เอก	
๓	สามเณรสมใจ		คำมุก	๒๐		๓	เอก	
๔	สามเณรอุทัย		อุปคุณ	๑๙		๓	เอก	
๕	สามเณรสำรอง		จินดาศรี	๑๙		๗	เอก	
๖	สามเณรสมัย		โปร่งพรมมา	๑๙		๓	เอก	
๗	สามเณรสุข		บุญชู	๑๙		๖	เอก	
๘	สามเณรเลอศักดิ์		อินทรสร	๑๙		-	-	
๙	สามเณรไพฑูรย์		อุทัยคาม	๑๙		๔	เอก	
๑๐	สามเณรถนอม		ชาระมาตย์	๑๘		๔	เอก	
๑๑	สามเณรเสริม		ทุ่นใจ	๑๗		๔	เอก	
๑๒	สามเณรสุดใจ		มูลหลอย	๑๗		๔	เอก	

ที่	นาม	ฉายา	นามสกุล	อายุ	พรรษา	วิทยฐานะ		หมายเหตุ
						ป.ธ.	น.ธ.	
๑๓	สามเณรโชครวี		จรูญสมิทธิ์	๑๗		-	-	
๑๔	สามเณรณรงค์		สำรวย	๑๕		๑-๒	เอก	
๑๕	สามเณรสำรวย		ฝางฤทธิ์	๑๖		๔	เอก	
๑๖	สามเณรหนุ่ม		คำพูล	๑๖		-	-	
๑๗	สามเณรสนอง		อุทัยวัฒน์	๑๕		-	โท	
๑๘	สามเณรศราวุธ		วงศ์อำมาตย์	๑๔		-	ตรี	
๑๙	สามเณรสมบูรณ์		วงศ์อำมาตย์	๑๔		-	ตรี	

จำนวนรวม พระภิกษุ ๓๕ รูป
สามเณร ๑๙ รูป
รวมทั้งสิ้น ๕๔ รูป

(พระวชิรราชมานิต)
เจ้าอาวาสวัดศรีสุดารามวรวิหาร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งสมณศักดิ์พระครูสิริสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ "พระวชิรราชมานิต" ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

ชีวิตและงาน

ของ

พระวชิรราชมานิต (โกศล มหาวีโร)

(หลวงพ่อเณร)

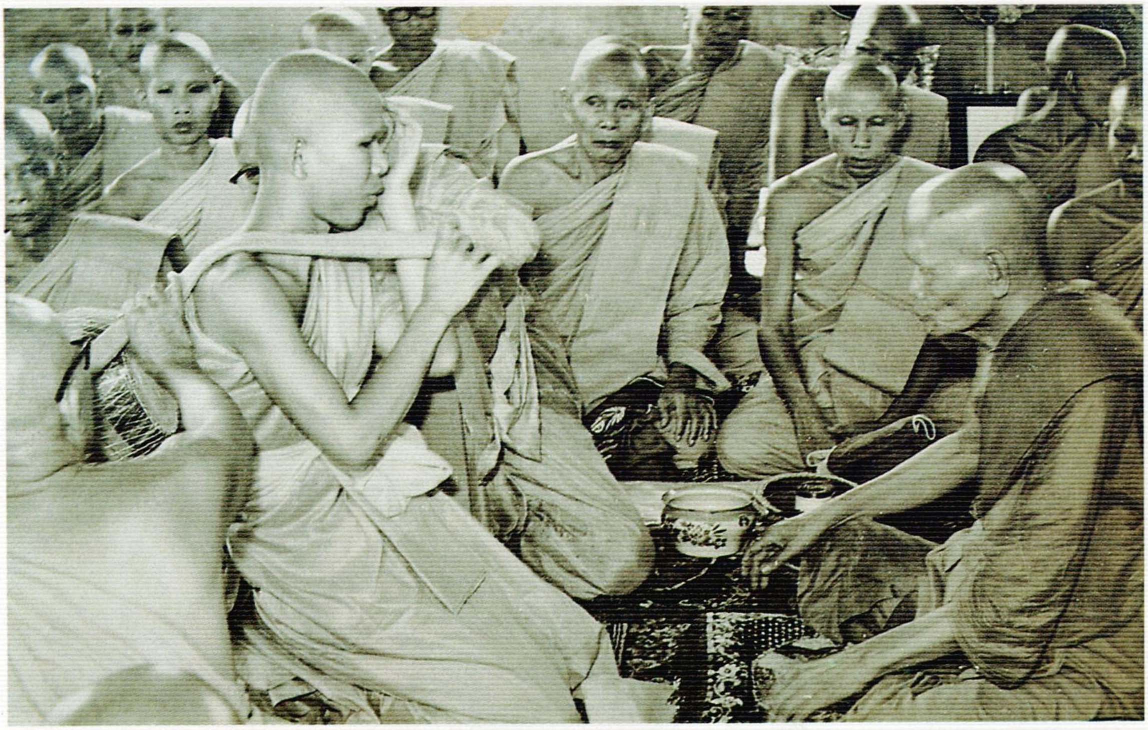

อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดอินประชาราม อำเภอบ้านนา นครนายก โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริมหาเถระ) เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระวันรัต เป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมวรนายก (สมบูรณ์ จันทกเถระ) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมลเถระ) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ เวลา ๑๑.๑๕ น. ในที่ท่ามกลางสงฆ์ ๘๐ รูป

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิต หรือที่รู้จักกันดีในนามว่า "หลวงพ่อเณร" นั้น ได้บำเพ็ญศาสนกิจและคุณประโยชน์แก่ชาติและพระศาสนา เป็นเอนกประการ ทั้งได้ชื่อว่าเป็นผู้เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่ยิ่ง ท่านเป็นผู้มีอัธยาศัยอันงาม มีความเคารพยำเกรงและบูชาพระคุณของอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นเนืองนิจ เป็นผู้มีเมตตาบารมีสูง ได้สงเคราะห์ประชุมชนเป็นอันมาก ด้วยการเยียวยารักษาโรคโดยอาศัยพระพุทธคุณและตำรายาไทยแผนโบราณประกอบปกติเป็นผู้มักน้อยสันโดษอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มุ่งมั่นการพัฒนาสมสร้างแต่ความเจริญรุ่งเรือง โดยจริยาวัตรส่วนตน ท่านเป็นผู้มีอปจายนธรรมสูง ยึดมั่นในปฏิสันถารคารวธรรม จึงเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป ทั้งเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลาย ปฏิปทาและการดำเนินชีวิตของท่าน นับว่าเป็นแบบอย่างของบุคคลผู้เกิดมาเพื่อพัฒนาสังคมโดยแท้

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณหลวงพ่อเณร เป็นบุตรคนที่ ๕ ในจำนวน ๑๓ คน ของคุณพ่อนิกร คุณแม่ทองสุก สกุลเดิม มีวุฒิสม ถือกำเนิดที่หมู่บ้านหัวแหลม ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ตรงกับวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ ปีขาล เวลา ๐๖.๓๖ น. ได้ชื่อว่าโกศล ซึ่งแปลว่า ผู้ฉลาด

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (วาสน์ วาสนมหาเถระ) ทรงประทานพัดยศสมณศักดิ์ที่ "พระครูปลัดนายกวัฒน์" ฐานานุกรมในพระธรรมวรนายก (สมบูรณ์ จันทกเถระ) อธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเจ้าคณะภาค ๑๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖

เมื่อเจริญวัยได้เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยอยู่กับคุณตาสุวรรณ์ คุณยายทองเจือ แช่มชูงาม ที่บ้านใหม่ ยานนาวา ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนวัดลาดบัวขาว จนจบชั้นประถมศึกษา เนื่องจากเป็นผู้มีอัธยาศัยน้อมไปในการบรรพชา คุณตาคุณยายจึงนำไปฝากให้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดดอน ยานนาวา เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เวลา ๑๔.๐๐ น. ซึ่งขณะนั้นมีอายุได้เพียง ๑๐ ขวบเท่านั้น ทั้งนี้โดยมีท่านพระครูกัลยาณวิสุทธิ์ (กึ่น วิสุทฺโธ) เป็นพระอุปัชฌายะ ครั้นบรรพชาแล้วได้ไปจำพรรษาอยู่ ณ วัดวรจรรยาวาส ซึ่งมีท่านพระครูกัลยาณคุณ (แม้น สุลโภ) เป็นเจ้าอาวาส โดยสมัครเข้าเรียนนักธรรมและบาลี ณ สำนักเรียนวัดยานนาวา มีพระมหาสุบรรณ์ สุปญฺโญ ป.ธ.๙ เป็นเจ้าสำนักเรียน ต่อจากนั้นได้เข้าศึกษาที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ในแผนกบาลีมัธยม (ปัจจุบันเรียกโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา) ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์ ท่าเตียน) ในสมัยนั้นพระมหาธีร์ โกวิโท ป.ธ.๕ (ปัจจุบันคือ พระครูสารคามวิชัย รองเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม) เป็นผู้อำนวยการ

ครั้นต่อมา ท่านพิจารณาเห็นว่า การศึกษาทางคันถธุระไม่ถูกกับอัธยาศัย จึงหันไปศึกษาทางวิปัสสนาธุระ โดยยึดเอาแนวของหลวงพ่อโอภาสีเป็นหลัก และได้ย้ายไปจำพรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทอดผ้ามหาบังสุกุล ในคราวทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสดมวาร ถวายแด่สมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถระ) ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ณ วัดอินประชาราม อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นสถานที่วิเวก เหมาะแก่การบำเพ็ญสมถะและวิปัสสนาภาวนา ฝึกสมาธิและทรงจำสาธยายพุทธมนต์ต่างๆ ขณะที่ยังเป็นสามเณรอยู่ที่วัดนี้ ก็ได้เป็นกำลังของท่านเจ้าอาวาสช่วยดำเนินการนำผู้มีจิตศรัทธาสร้างพระอุโบสถและโรงเรียนปริยัติธรรมโกศลวิทยาขึ้นจนเป็นผลสำเร็จ เป็นที่น่าอนุโมทนายิ่ง

เนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันราชาภิเษกสมรส เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เข้าไปรับพระราชทานฉันภัตตาหารเพล ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข พระราชวังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่ง ในโอกาสนี้ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรูปหลวงพ่อโอภาสีเนื้อนวโลหะ ๑ องค์ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วย

อนึ่ง ในระหว่างอยู่ที่วัดอินประชารามนั้น ท่านได้มาพำนักอยู่ที่วัดราชคฤห์ ตลาดพลู บางยี่เรือ ธนบุรี ได้ประพรมน้ำพระพุทธมนต์แจกวัตถุมงคล นำผู้มีจิตศรัทธาไปสร้างพระอุโบสถวัดนางรอง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จนเป็นผลสำเร็จ และในขณะพำนักอยู่ในวัดราชคฤห์นี้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าหลวงนำสมอไทยและส้มโอไปถวายที่วัดถึง ๒ ครั้ง นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าเฝ้าเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระเครื่องจำนวน ๓๐๐ องค์ กับทั้งทรงพระกรุณารับอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินพร้อม

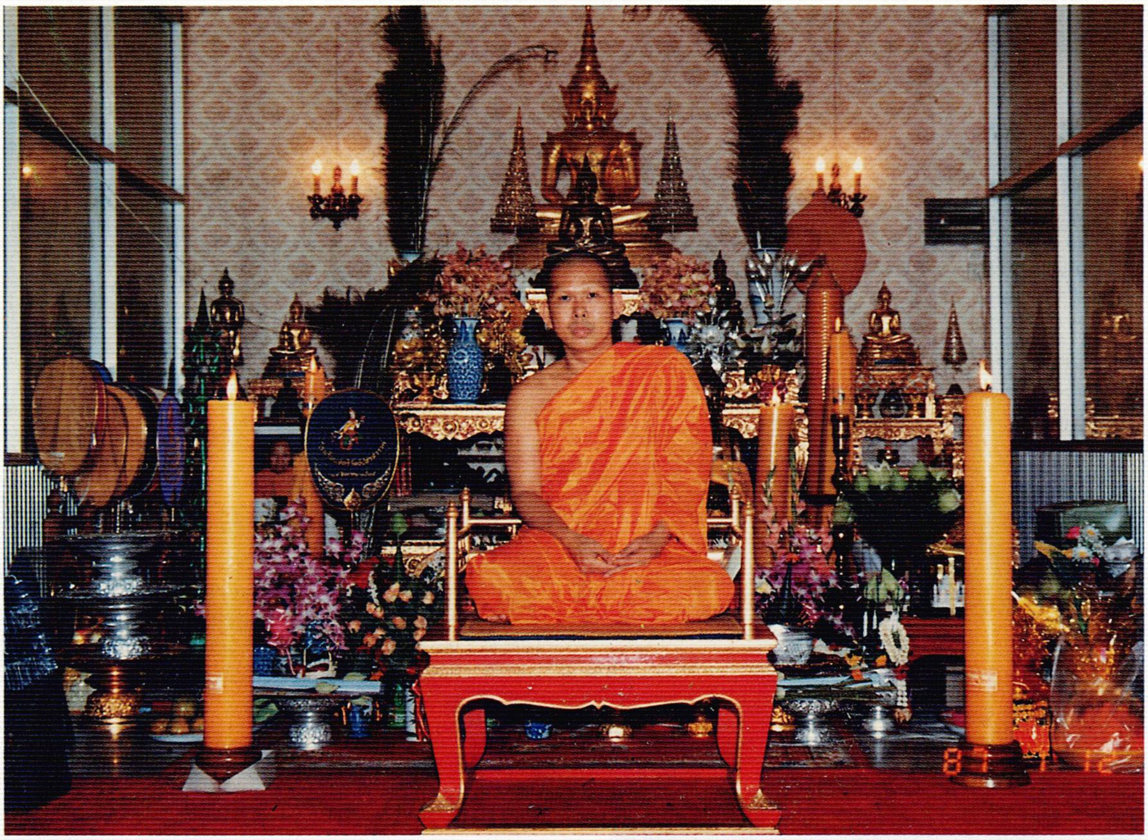

เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระครูสิริพรหมคุณ เจ้าอาวาสวัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยานิวัฒนา ไปทรงยกช่อฟ้าพระอุโบสถวัดอินประชาราม เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วย

ขณะพักอยู่วัดอินประชารามนั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้จัดสร้างวัตถุมงคลหลายอย่าง ในอภิลักขิตมงคลสมัยเสาร์ห้า คือ วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ตรงกับวันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๕ วัตถุมงคลมีอาทิ ตะกรุดโทน ตะกรุดสามกษัตริย์ ผ้ายันต์ และพระสมเด็จเนื้อผง ๘๔,๐๐๐ องค์ วัตถุมงคลเหล่านี้มีผู้แห่แหนไปรับมาไว้สักการะบูชาจนหมดสิ้นภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เป็นที่ต้องการในหมู่นักนิยมพระเครื่องกันมาก นับเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์

โดยเหตุที่พระเดชพระคุณมีเมตตาบารมีสูง เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไปเป็นอันมาก แต่เมื่อครั้งยังเป็นสามเณร คนทั้งหลายจึงเรียกชื่อว่า "หลวงพ่อเณร" มาแต่บัดนั้น และยังมีบางท่านเรียกติดปากมาจนถึงทุกวันนี้ แท้จริงอันคำว่า "หลวงพ่อเณร" นี้ เป็นคำสามัญที่ใช้เรียกสามเณรผู้คงวิชา ทรงวิทยาคุณ แม้ในสมัยพุทธกาลก็มีสามเณรผู้มีชื่อเสียง เช่น ราหุลสามเณร สังกิจจสามเณร และสุมนสามเณร เป็นอาทิ

ครั้นอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ พระเดชพระคุณก็ได้รับการอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดอินประชาราม อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยมีท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริมหาเถระ) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระวันรัต เป็นพระ

รถประเทียบพร้อมขบวนอัญเชิญสัญญาบัตร พัดยศ รับพระครูสิริพรหมคุณ จากวัดพรหมสุวรรณสามัคคี ไปเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๓๐

พระครูสิริพรหมคุณ ขณะขึ้นรถประเทียบ

อุปัชฌายะ พระธรรมวรนายก (สมบูรณ์ จนฺทกเถระ) วัดอุดมธานี เจ้าคณะจังหวัดนครนายกในสมัยนั้น และเป็นเจ้าคณะภาค ๑๒ องค์ต่อมาเป็นอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโลเถระ) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เจ้าคณะภาค ๑๒ ในสมัยนั้น เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๑๑.๑๕ น. ในที่ท่ามกลางสงฆ์ ๘๐ รูป ทั้งนี้ มีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดและศึกษาธิการจังหวัดนครนายก พร้อมด้วยสาธุชนทั้งหลายมาร่วมพิธีอุปสมบทครั้งนี้อย่างคับคั่ง ซึ่งเมื่ออุปสมบทนั้น สมเด็จฯ พระอุปัชฌาย์ทรงตั้งฉายาให้ว่า "มหาวีโร" แปลว่า "ผู้กล้าหาญมาก"

พระวิสุทธาธิบดี (ไสว จิตวีรเถระ) เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร ประกอบพิธีมอบพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช แต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงแก่พระครูสิริพรหมคุณ ณ พระอุโบสถ วัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๓๐

อนึ่ง ในวันที่อุปสมบทแล้วนั่นเอง ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ "พระครูสมุห์" ฐานานุกรมในพระธรรมวรนายก ขณะเดียวกันก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดนางรอง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายกอีกด้วย นับเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ยิ่ง

เมื่อพระเดชพระคุณรับตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาสวัดนางรองนั้น วัดนี้ยังไม่มีพระอุโบสถ ท่านจึงได้ดำเนินการก่อสร้าง โดยมีพระธรรมวรนายก เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๓ ได้ประกอบพิธียกช่อฟ้าพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ โดยมีท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ปุณณสิริมหาเถระ เมื่อครั้งดำรงสณศักดิ์ที่สมเด็จพระวันรัต เป็นองค์ประธานฝ่ายสงฆ์ พลเอกครวญ สุทธานินทร์ เป็นประธานฝ่ายฆราวาส อนึ่ง ในคราวเดียวกันนี้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้แต่งตั้งสมณศักดิ์ท่านเป็นที่ "พระครูพรหมสร" พระครูคู่สวด ฐานานุกรมในท่านเจ้าประคุณฯ เอง ครั้นต่อมา เมื่อพระอุโบสถแล้วเสร็จ จึงได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา (ฝังลูกนิมิต) เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ซึ่งใช้เวลาเพียงไม่ถึง ๒ ปี ทั้งนี้ก็ด้วยศรัทธาบริจาคของผู้ที่เคารพนับถือในพระคุณท่านนั่นเอง

ต่อมา ท่านได้ดำเนินการสร้างกุฏิวิปัสสนา จำนวน ๑๐ หลัง และได้ขอพระบรมราชา-

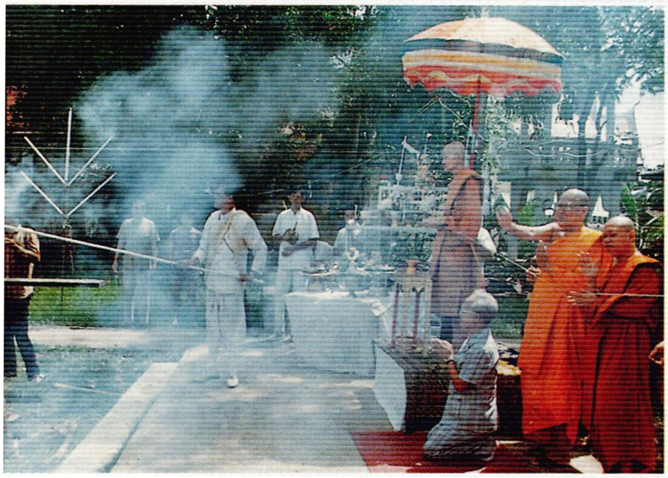

พระวิสุทธาธิบดี เป็นประธานในพิธีพุทธาภิเษก หล่อรูปพระศรีอาริย์ ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการสถาปนาพระอุโบสถวัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๐

จุดธูปเทียนสังเวยในพิธีเททองหล่อรูปเหมือนอดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๖ และองค์ที่ ๗

นุญาตสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช โดยมีพิธีเททองหล่อพระบรมรูป เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๕ ทั้งนี้ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นองค์ประธาน ผลจากการก่อสร้างพัฒนาของท่านทำให้วัดนางรองสวยสง่างาม มีชื่อเสียง และชาวบ้านละแวกนั้นตั้งสมัญญานามแก่ท่านว่า "เทพเจ้าแห่งน้ำตกนางรอง"

สมัยอยู่ที่วัดนางรอง ได้สร้างวัตถุมงคล คือ พระกริ่งพุทธนายก ซึ่งเป็นที่นิยมของนักเล่นพระเป็นอันมาก ต่อมาได้เดินทางมาพักอยู่เทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร ได้รับอาราธนา

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาฯ เสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

คหบดีสองตายายให้ไปดำเนินการสร้างวัด ณ บ้านดินแดง ตำบลสามเสนใน อำเภอพญาไท (ปัจจุบันอยู่ในเขตห้วยขวาง) เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๑๔ ได้ทำการก่อสร้างพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ศาลาบำเพ็ญกุศล กุฏิสงฆ์ หอระฆัง อย่างสง่าสวยงาม และทางมหาเถรสมาคมได้ขนานนาม "วัดพรหมวงศาราม" ตามชื่อสมณศักดิ์ "พระครูพรหมสร" ของท่าน สมัยอยู่ที่วัดนี้ ได้สร้างวัตถุมงคล คือ เหรียญจักรเพชร ซึ่งก็มีผู้นิยมไว้บูชาเป็นอันมาก เช่นเดียวกัน

ต่อมาคุณโยมม่อม เนื่องคุ้ม คหปตานี ชาวบ้านคลองโยง อำเภอนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม ได้อาราธนาขอให้ท่านไปดำเนินการ

เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ในการถวายโคกระบือเป็นพระราชกุศล เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๒๕

สร้างวัด "โกศลมงคลประชาราม" ซึ่งท่านก็ได้อำนวยการสร้างโรงเรียน สถานอนามัยตำบล ศาลาการเปรียญ และโรงพระอุโบสถ ซึ่งได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๗ โดยมีพระธรรมวโรดม เจ้าคณะภาค ๑ ซึ่งปัจจุบันคือ สมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดปทุมคงคา เป็นองค์ประธานในพิธี พระอุโบสถหลังนี้ปัจจุบันสร้างเสร็จและประกอบพิธีผูกพัทธสีมาแล้ว

ต่อมา ท่านได้รับอาราธนาคหปตานีสองพี่น้อง คือคุณโยมสุภาพ จีนสมุทร และคุณโยมสมพร กันน้อย แห่งหมู่บ้านเศรษฐกิจ บางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ให้ไปสร้างวัด ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่า "วัดพรหมสุวรรณสามัคคี" ซึ่งมีคำว่า "พรหม" ตามชื่อสมณศักดิ์ของท่านอยู่ด้วย ท่านได้เดินทางออกจากวัดพรหมวงศาราม ดินแดง ไปสร้างวัดขึ้นใหม่ที่บางแค เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๑๖

ก็สถานที่สร้างวัดใหม่ขึ้นนี้ เดิมเป็นร่องสวนผัก จึงต้องปราบพื้นที่ให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงเริ่มสร้างกุฏิเสนาสนะต่างๆ และก่อสร้างพระอุโบสถขึ้นโดยลำดับ โดยมีพิธีวางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖ โดยมีพลตำรวจเอกศรีสุข มหินทรเทพ อดีตอธิบดีกรมตำรวจ (เมื่อมียศพลตำรวจโท รองอธิบดีกรมตำรวจ) เป็นประธานในพิธี วัดนี้กำเนิดสิ่งก่อสร้างต่างๆ ดังเนรมิต ทั้งพระอุโบสถ โรงเรียนปริยัติธรรม ซุ้มประตูหน้าวัด ศาลาการเปรียญแบบเอนกประสงค์ กุฏิสงฆ์ หอระฆัง อาคารศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ตลอดจน

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ในการนี้ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระบรมรูปหล่อสมเด็จ-พระนเรศวรมหาราช เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๗

เสนาสนะถาวรวัตถุต่างๆ สิ้นค่าใช้จ่ายนับเป็นสิบๆ ล้านบาท ซึ่งถ้าคิดเป็นมูลค่าปัจจุบัน คงเป็นจำนวนหลายร้อยล้านบาท

อนึ่ง ในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐ ปี แห่งการตั้งวัด "พรหมสุวรรณสามัคคี" เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นผู้แทนพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานในพิธีและทรงวางศิลาฤกษ์อาคารศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนด้วย

เมื่อครั้งพระเดชพระคุณมีอายุครบ ๒๔ ปี บริบูรณ์ ท่านได้ดำริที่จะจัดสร้างอิทธิวัตถุมงคลไว้เป็นพุทธานุสสติและเป็นเถรานุสรณ์ ถึงเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) และบูรพาจารย์ จึงได้สร้างพระพิมพ์สมเด็จจำนวน ๕ พิมพ์ มีทรงนิยม ทรงไกเซอร์ ทรงฐานแซม ทรงเทศนา และทรงบริกรรม และได้รวบรวมผงต่างๆ อาทิ ผงอิทธิเจ ผงปะถะมังผงตรีนิสิงเห ผงมหาราช ผงพุทธนิมิตร ผงเกษรร้อยแปด ผงอิติปิโสรัตนมาลา ผงว่านร้อยแปด ผงนะร้อยแปด ผงของพระครูสังฆรักษ์หิน วัดระฆังโฆษิตาราม ขณะเดียวกันก็ได้เดินทางไปประเทศอินเดีย ได้อัญเชิญดินจากพุทธสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล คือที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา ที่ปรินิพพาน และน้ำ-ศักดิ์สิทธิ์จากแม่น้ำเนรัญชรา ตโปธาราม แม่น้ำคงคา และแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย น้ำมนต์กรุสามแก้ว เมืองชุมพร น้ำมนต์หน้า

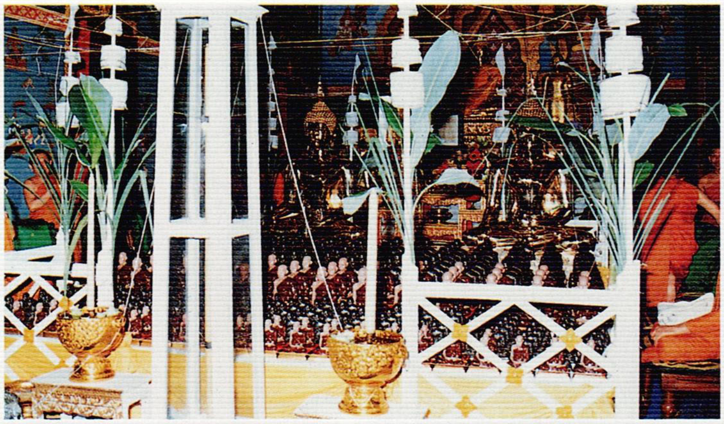

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เสด็จฯ ทรงเททองหล่อรูปเหมือนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี) ในการพุทธาภิเษก เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๓๑

พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช น้ำมนต์วัดสวนขันธ์ นครศรีธรรมราช น้ำมนต์วัดช้างให้ ปัตตานี น้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์เมืองเพชรบุรี น้ำมนต์ร้อยปีวัดเสนาสน์ อยุธยา น้ำมนต์หน้าพระธาตุพนม น้ำพุทธมนต์พระบรมธาตุดอยสุเทพ เชียงใหม่ น้ำในสระศักดิ์สิทธิ์ คือสระแก้ว สระคา สระยมนา สระเกศ สระพังเกศ สระพังเงิน สระพังทอง สุพรรณบุรี น้ำในสระจันทร์ นครปฐม น้ำพระพุทธมนต์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม น้ำมนต์เดือดหลวงพ่อกก วัดดอนขมิ้น

ก่อนที่จะสร้างพระพิมพ์ผงสมเด็จนี้ ได้นำความไปกราบเรียนปรึกษาท่านเจ้าคุณพระเทพญาณเวที (ลมูล สุตาคโม) เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม ในขณะนั้น ก็ได้รับการแนะนำและได้รับมอบผงเก่าของสมเด็จฯ วัดระฆัง ซึ่งเป็นของวัดตกทอดมาแต่ก่อน ให้มารวมกับผงศักดิ์สิทธิ์ที่จะสร้างขึ้นใหม่คราวนี้ พระเดชพระคุณจึงได้ดำเนินการสร้างพระพิมพ์ผงสมเด็จขึ้น ได้อาราธนาพระปรมาจารย์หลวงปู่จันทร์ อภินนฺโท อายุ ๑๑๗ ปี แห่งวัดนามะตูม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ซึ่งเกิดทันกาลสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี) มาเป็นประธานในการผสมผงศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดพร้อมกดพิมพ์เป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๗ จากนั้นก็ได้เริ่มสร้างพระพิมพ์ทั้ง ๕ แบบ พิมพ์ละ ๑๖,๐๐๐ องค์ รวม ๘๔,๐๐๐ องค์ เสร็จแล้วได้ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ตั้งแต่วันพฤหัสบดี ที่ ๑๑ กรกฎาคม - วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๑๗ รวม ๑๒ ครั้ง ทั้งนี้โดยได้อาราธนาพระเกจิอาจารย์ผู้ทรงวิทยาคุณทั่วประเทศมาเข้าร่วมพิธี ได้ถวายชื่อพระพิมพ์ชุดนี้ว่า "ชุดปัญจบารมี" ซึ่งปรากฏว่ามีพุทธ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงยกฉัตรถวายพระประธาน ในพระอุโบสถวัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๓๑

ศาสนิกชนแห่แหนมารับไปบูชาสักการะกันมากเป็นประวัติการณ์

วัดพรหมสุวรรณสามัคคีในปัจจุบัน ได้ชื่อว่าเป็นวัดใหม่ที่ได้รับการพัฒนาอย่างสวยงามวัดหนึ่ง นับตั้งแต่ซุ้มประตูเข้าวัด พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญเอนกประสงค์ พระพุทธรูปประจำพระอุโบสถ พระพุทธรูปบูชาสามสมัย กุฏิสงฆ์ และอาคารศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เป็นต้น ซึ่งแต่ละแห่งสร้างขึ้นอย่างสง่าสวยงามเป็นที่ศรัทาปสาธะแก่ผู้พบเห็น อย่างไรก็ดี พระเดชพระคุณได้ทุ่มเทพัฒนาวัดนี้มาแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ซึ่งการทั้งปวงที่เกี่ยวด้วยการก่อสร้างสำคัญๆ เสร็จสิ้นแล้ว ท่านก็มีอันต้องย้ายไปครองวัดอื่นต่อไป

กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เมื่อตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีสุดารามวรวิหาร ว่างลง ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี (ไสว ฐิตวีรเถระ) วัดไตรมิตรวิทยาราม เจ้าคณะกรุงเทพมหานครในขณะนั้น พร้อมด้วยเจ้าคณะเขตทุกเขตของกรุงเทพมหานครในฝั่งธนบุรี ได้พิจารณาเสนอพระเดชพระคุณให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ซึ่งต่อมามหาเถรสมาคมก็ได้ให้ความเห็นชอบ และสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงมีพระบัญชาแต่งตั้งท่านให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงแห่งนี้ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๐ ทั้งนี้นับเป็นเมตตานุเคราะห์พิเศษของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี และพระคุณเช่นนี้ท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิตบูชารำลึกอยู่เสมอ เพราะท่านแสดงเมตตาธรรมมาตลอด ช่วยให้คำแนะนำปรึกษาในกิจการพระศาสนา รับอาราธนามาเป็นประธานในพิธีที่วัดจัดขึ้น จึงขอประกาศบูชา

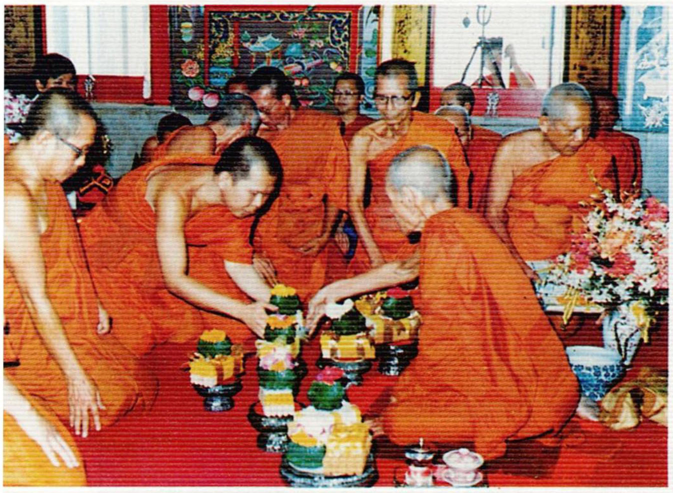

ถวายสักการะสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธรมหาเถระ) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง คราวรับตราตั้งพระอุปัชฌาย์วิสามัญ ณ พระ-อุโบสถวัดสามพระยา เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

คณะศิษยานุศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือ เข้าถวายสักการะแสดงมุทิตาจิต เมื่อคราวรับพระราชทานสมณศักดิ์ที่พระครูสิริสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๑

พระคุณท่าน ซึ่งบัดนี้ถึงแก่มรณภาพไปแล้วไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง เนื่องจากวัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มาแต่โบราณ เสนาสนะและถาวรวัตถุต่างๆ ชำรุดทรุดโทรมลงเป็นอันมาก พระเดชพระคุณหลวงพ่อจึงได้ตั้งปณิธานที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ให้สง่าสวยงามสมกับเป็นพระอาราม - หลวง ทั้งนี้ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ ขณะเดียวกันก็จะได้อุทิศถวายพระกุศลแด่สมเด็จกรมพระศรีสุดารักษ์ พระเจ้าพี่นางเธอ ในรัชกาลที่ ๑ ผู้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้เป็นปฐมด้วย การทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้สำเร็จลงได้สมมโนรถปณิธานเพราะแรงศรัทธาปสาทะในพระเดชพระคุณของบรรดาสาธุชน และผู้เคารพนับถือทั้งหลาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าภายในระยะเวลาเพียงปีเศษ ท่านสามารถดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและถาวรวัตถุต่างๆ สำเร็จสิ้นทุนทรัพย์ไปไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท น่าอนุโมทนาและน่าอัศจรรย์เป็นที่ยิ่ง

แม้ว่า พระเดชพระคุณท่านจะเน้นทางด้านวิปัสสนาธุระ แต่ขณะเดียวกัน ท่านก็สนับ-สนุนทางด้านคันถธุระไม่น้อยไปกว่ากัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในการศึกษาสามัญ ท่านได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับทางราชการในการก่อสร้างอาคารเรียน เช่น ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนที่วัดพรหมสุวรรณสามัคคี และอาคารเรียนวชิรราช ที่วัดศรีสุดาราม เป็นต้น ในการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ท่านให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ เพราะถือว่าหลักพระปริยัติและพระปฏิบัติต้องควบคู่กันไป ซึ่งจะเห็นได้ว่า ณ วัดศรีสุดารามนี้ เดิมทีมีพระเณรน้อย เมื่อพระเดชพระคุณมาครองวัดนี้แล้ว มีพระเณรเข้ามาอยู่อาศัยพักพิงเล่าเรียนกันมาก มีเปรียญสูงๆ มีพระเณรเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ขณะเดียวกัน ก็ฝึกหัดงานช่าง งานก่อ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินมาทรงถวายผ้าพระกฐิน และทรงเททองหล่อพระพุทธรูป "พระพุทธบรมจักรีศรีภูมิพลมหาราช" ณ วัดศรีสุดารามวรวิหาร เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

สร้าง ภายในวัดให้แก่พระเณร ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า "นวกรรม" ท่านเองเป็นผู้ควบคุมสั่งงาน ผลแห่งการจัดทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ ทำให้วัดศรีสุดารามเป็นวัดเจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

ด้วยอานิสงส์แห่งการบำเพ็ญศาสนกิจเพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยวิริยะอุตสาหะและการประพฤติตามธรรมเป็นหลัก พระเดชพระคุณก็เจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญและสุข ตามควรแก่วิสัยอย่างทันตาเห็น ซึ่งก็ได้กล่าวมาแล้วว่า ท่านเป็นพระครูสมุห์เมื่ออายุ ๒๑ ปี และได้รับแต่งตั้งในวันอุปสมบทนั่นเอง เป็นพระครูพรหมสร เมื่ออายุได้ ๒๑ ปี ครั้นต่อมาเป็นพระปลัดนายกวัฒน์ ฐานานุกรมในท่านเจ้าคุณพระธรรมวรนายก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ อนึ่งท่านได้รับสมณศักดิ์จากประเทศศรีลังกาเป็นกรณีพิเศษ เทียบพระราชาคณะ (เจ้าคุณ) ที่พระศรีสัทธรรมวิสารทะ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๖ นอกจากนี้ ยังได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ปริญญาเอก) สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเวสเตอร์น แปซิฟิก (University of Western Pacific) เมืองฮอโนลูลู รัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๒๕ นับเป็นเกียรติประวัติแห่งชีวิตและผลงานของท่านเป็นอย่างยิ่ง

พระเดชพระคุณพระวชิรราชมานิต หรือหลวงพ่อเณรนั้น มีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่ยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในงานสำคัญๆ ของวัด พระคุณท่านได้ขอพระราชทานกราบบังคมทูลสมเด็จพระบรมวงศ์ทุกพระองค์เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีต่างกรรมต่างวาระโดยตลอดเสมอมา โดยเฉพาะสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร นั้น ได้เสด็จฯ ณ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี ในวโรกาสต่างๆ ถึง ๔ ครั้ง เมื่อพระคุณท่านมาครองวัดศรีสุดาราม ก็ได้รับพระราชทานพระกรุณาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงเป็นองค์

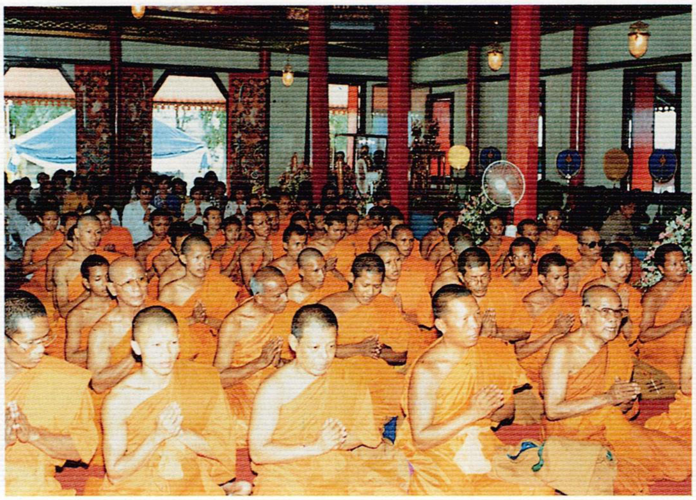

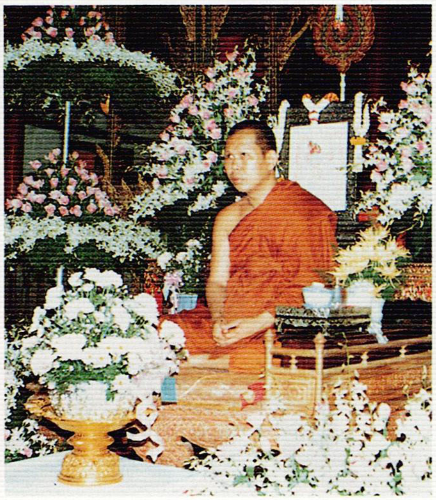

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม เป็นวันคล้ายวันสมภพของ พระวชิรราชมานิต "หลวงพ่อเณร" คณะศิษยานุศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือ ได้จัดงานไหว้ครูและบำเพ็ญกุศลถวายเป็นประจำทุกปี ภาพนี้เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๒

ประธานยกฉัตร ถวายพระประธานในพระอุโบสถวัดศรีสุดารามวรวิหาร และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาฯ เสด็จฯ มาทรงถวายผ้าพระกฐิน เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ ดังนี้เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานสมณศักดิ์ชั้นพระครูสัญญาบัตร ที่พระครูสิริพรหมคุณ เทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เนื่องในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๘ ในขณะเมื่อท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพรหมสุวรรณสามัคคี เมื่อท่านย้ายมาครองวัดศรีสุดาราม ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระครูสิริสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ และล่าสุด ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระวชิรราชมานิต เป็นกรณีพิเศษ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๑ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่เปรียบมิได้ นับเป็นพระราชาคณะหรือ "เจ้าคุณ" หนุ่มรูปหนึ่งของเมืองไทย

ชีวิตและงานของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระวชิรราชมานิต หรือหลวงพ่อเณรนั้น ควรยึดถือเป็นทิฏฐานุคติปฏิบัติของสาธุชนโดยทั่วไป สมดั่งพระพุทธภาษิตว่า

อุฏฺฐานวโต สตีมโต
สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน
อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ.

ยศย่อมเจริญแก่ผู้หมั่น มีสติรอบคอบ มีการงานสะอาด ดำรงชีวิตอยู่โดยธรรมและเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว.

นายทรงวิทย์ แก้วศรี
เรียบเรียง

ตำนานกฐิน

โดย

หลวงวิจิตรวาทการ

๑. ความหมายของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในเรื่องกฐิน

คำว่า **"กฐิน"** แปลตามศัพท์ว่ากรอบไม้สำหรับขึงผ้าเย็บจีวรของพระภิกษุ กรอบไม้ชนิดนี้ไทยเราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **"สะดึง"** การเย็บจีวรต้องตัดผ้าออกเป็นชิ้นๆ แล้วเอามาเย็บประสานกันเข้า ให้มีรูปเหมือนเนื้อที่ในนาปลูกข้าว ในการเย็บประสานเช่นนั้น ในครั้งกระโน้นเมื่อช่างเย็บยังไม่ชำนาญพอ และไม่มีเครื่องจักรจะใช้ได้อย่างเวลานี้ ก็ต้องขึงผ้าลงบนกรอบไม้ก่อนแล้วจึงเย็บ กรอบไม้หรือสะดึงนี้ คำบาลีเรียกว่า **"กฐิน"**

การที่ผู้มีศรัทธาเอาผ้าไปถวายพระภิกษุในภายหลังวันออกพรรษา ซึ่งเรียกกันว่า **"ทอดกฐิน"** นั้น ตามหลักการ พระภิกษุจะต้องเอาผ้านั้นมาตัดเย็บย้อมให้เสร็จภายในวันเดียวกัน การที่ต้องเย็บย้อมจีวรผืนใหญ่ให้เสร็จในวันเดียวนั้น เป็นงานหนักมาก และในครั้งกระโน้นเป็นการจำเป็นที่สุด ที่ต้องใช้ไม้สะดึงขึงผ้าในเวลาเย็บ ฉะนั้นพิธีการถวายผ้าอย่างนี้จึงเรียกว่า **"กฐิน"**

พิธีการของกฐินมี ๒ ขั้น

ขั้นที่ ๑ ผู้มีศรัทธานำเอาผ้าไปถวายพระภิกษุ ในระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ คือภายหลังวันออกพรรษา จนถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ เรียกว่า **"ทอดกฐิน"**

ขั้นที่ ๒ ในวันเดียวกันนั้น พระภิกษุนำเอาผ้า ซึ่งมีผู้ถวายนั้นไปตัดเป็นจีวร หรือเครื่องนุ่งห่มอย่างใดอย่างหนึ่ง เย็บย้อมให้เสร็จภายในวันเดียว แล้วทำพิธีอนุโมทนาเรียกว่า **"กราลกฐิน"**

ในการทอด **"กฐิน"** นั้น ผู้หนึ่งผู้ใดจะทอดในวัดใด ตามธรรมดาต้องบอกกล่าวให้พระภิกษุในวัดนั้นทราบล่วงหน้าเพื่อมิให้คนอื่นมาทอดซ้ำ พิธีบอกล่วงหน้าเช่นนี้ เรียกว่า **"จองกฐิน"** ถ้าไม่มีการบอกกล่าวล่วงหน้า ไปทอดเฉย ๆ เรียกว่า **"กฐินจร"** หรือ **"กฐินโจร"**

การทอดกฐินมี ๒ อย่าง คือ

๑. การทำอย่างง่าย คือเอาผ้าที่สำเร็จแล้วไปถวายพระ อย่างที่ทำกันอยู่ในบัดนี้ เรียกว่า **"มหากฐิน"**

๒. การทำอย่างยาก คือเก็บฝ้ายมา ปั่น กรอ สาง ทำเป็นเส้นด้าย ทอเป็นผ้า ตัด เย็บ ย้อม ให้เสร็จภายในวันเดียว เรียกว่า **"จุลกฐิน"**

พิธีทอดกฐิน ตามหลักการให้ถวายผ้าแก่ภิกษุรูปเดียว ฉะนั้นเมื่อเวลาเอาไปถวายภิกษุรูปหนึ่งต้องเสนอนามภิกษุผู้ใหญ่ ที่คณะสงฆ์จะเลือกให้เป็นผู้รับผ้านั้นเพื่อทำพิธีกราลกฐินต่อไป การเสนอนามเช่นนี้เรียกว่า **"อปโลกนกรรม"**

เมื่อเสนอนามแล้ว และไม่มีผู้คัดค้าน พระภิกษุสงฆ์ ๒ รูป ต้องมาสวดประกาศออกนามภิกษุที่จะให้เป็นผู้รับ เพื่อเสนอขออนุมัติที่ประชุมสงฆ์ให้เป็นผู้รับ และกราลกฐิน พิธีสวดประกาศเช่นนี้เรียกว่า **"ญัตติกรรม"** คือการเสนอญัตติให้พิจารณาเป็นวาระที่ ๑

เมื่อได้เสนอญัตติให้พิจารณาเป็นวาระที่ ๑ แล้ว ไม่มีผู้คัดค้าน พระภิกษุ ๒ รูป ก็สวดประกาศซ้ำ มีข้อความคล้ายคลึงกันกับที่สวดในวาระแรก การสวดประกาศซ้ำนี้เรียกว่า **"ญัตติทุติยกรรม"** คือ เสนอญัตติให้พิจารณาเป็นวาระที่ ๒ และเมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้าน ก็เป็นอันให้พระภิกษุรูปที่ได้รับเสนอนามนั้นเป็นผู้รับผ้าไป และพิธีทอดกฐินก็หมดลงเพียงนั้น ต่อไปเป็นพิธีกราลกฐิน

พิธีกราลกฐิน เป็น **"สังฆกรรม"** คือเป็นกิจของพระสงฆ์โดยเฉพาะ คฤหัสถ์ไม่เกี่ยวข้อง พิธีกราลกฐินต้องทำอย่างไร จะกล่าวโดยพิสดารต่อไปข้างหน้า

เมื่อได้ทำพิธีกราลกฐินโดยถูกต้องแล้ว ก็ถือว่าเป็นความดีความชอบอันหนึ่งในทางศาสนา และเป็นความดีความชอบของพระสงฆ์เอง (เหตุไรจึงถือเป็นความดีความชอบจะได้อธิบายภายหลัง) เพื่อตอบแทนความดีความชอบอันนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติว่าพระสงฆ์หมู่ใดได้กราลกฐินแล้ว ทำผิดวินัยบางข้อไม่มีโทษ การที่พระภิกษุสงฆ์ได้รับความยกเว้นพิเศษในทางวินัย เพราะเหตุที่ได้กราลกฐินแล้วเช่นนี้ เรียกว่า **"อานิสงส์กฐิน"**

อานิสงส์กฐิน คือการที่ได้รับยกเว้นความผิดวินัยบางข้อดังกล่าวมาข้างต้นนั้น มีกำหนดให้เพียง ๔ เดือน พ้น ๔ เดือนไปแล้วก็หมดเขตอานิสงส์ คือไม่ได้รับความยกเว้นต่อไปอีก

แต่ภายในเวลา ๔ เดือนนั้นอาจมีเหตุบางอย่าง (ซึ่งจะกล่าวโดยพิสดารในภายหลัง) มาทำให้หมดเขตอานิสงส์ คือ หมดเขตที่จะได้รับความยกเว้นในความผิดวินัยก่อนครบกำหนด ๔ เดือนได้ การที่มีเหตุใดเหตุหนึ่งมากระทำให้เขตอานิสงส์หมดอายุลงเช่นนี้ เรียกว่า **"กฐินเดาะ"**

๒. ประวัติของกฐิน

ประวัติของกฐินนั้นมีอยู่ว่า ครั้งหนึ่งภิกษุชาวเมืองปาฐา ประมาณ ๓๐ รูป มีความประสงค์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เมืองสาวัตถี จึงพากันเดินทางจากเมืองปาฐาไปสาวัตถี แต่พอไปถึงเมืองสาเกต ซึ่งอยู่ในระยะทางอีก ๖ โยชน์จะถึงสาวัตถี ก็เผอิญถึงวันเข้าพรรษา ภิกษุเหล่านั้นจะเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงจำพรรษาอยู่ในเมืองสาเกต ในระหว่างจำพรรษามีความร้อนรนอยากเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยเร็ว พอออกพรรษาก็ออกเดินทางจากเมืองสาเกต ในเวลานั้นฝนยังตกมากอยู่ ทางเดินก็เป็นโคลนตมเปรอะเปื้อน เมื่อมาถึงเมืองสาวัตถีได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบความลำบากของพระภิกษุเหล่านั้น จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุทำพิธีกราลกฐิน ในระยะเวลาภายหลังวันออกพรรษาแล้วไป ๑ เดือน ภิกษุที่ได้ทำพิธีกราลกฐินแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ คือความยกเว้นในการผิดวินัย ๕ ประการ เป็นเวลา ๔ เดือน (หมดเขตในวันเพ็ญเดือนสี่) อานิสงส์หรือความยกเว้นทั้ง ๕ ประการนั้น คือ

๑. เข้าบ้านได้โดยไม่ต้องลาภิกษุด้วยกัน
๒. เดินทางโดยไม่ต้องเอาไตรจีวรไปด้วย
๓. ฉันอาหารโดยล้อมวงกันได้
๔. เก็บจีวรที่ยังไม่ต้องการใช้ ไว้ได้
๕. ลาภที่เกิดขึ้น ให้เป็นของภิกษุผู้จำพรรษาในวัดนั้น ซึ่งได้กราลกฐินแล้ว

ที่กล่าวนี้เป็นประวัติของกฐิน ซึ่งเก็บความจากพระบาลี แต่ข้อความที่กล่าวข้างต้นนี้ยังเข้าใจยาก และไม่แลเห็นว่าเหตุผลเนื่องถึงกันอย่างไร ฉะนั้นจึงต้องอธิบายขยายความสักเล็กน้อย

ตามหลักวินัย ภิกษุจะเข้าบ้านต้องบอกลากัน จะเดินทางต้องเอาไตรจีวรไปให้ครบชุด เวลาฉันอาหารต้องนั่งเรียงกัน จะล้อมวงกันไม่ได้ จีวรที่เหลือใช้เก็บไว้ได้เพียง ๑๐ วัน ลาภที่เกิดขึ้นต้องได้แก่ภิกษุผู้มีอาวุโส คือที่บวชนานที่สุด ข้อบังคับเหล่านี้ ย่อมเป็นความลำบากแก่ภิกษุทั้งหลายเป็นอันมาก เช่นการเข้าบ้านต้องบอกลากันเสมอไปนั้น ถ้าเผอิญอยู่คนเดียว ไม่มีใครจะรับลา ก็เข้าบ้านไม่ได้ การเดินทางต้องเอาไตรจีวรไปให้ครบ หมายความ

ว่าต้องเอาผ้านุ่งห่มไปให้ครบชุด คือ สะบง (ผ้านุ่ง) จีวร (ผ้าห่ม) สังฆาฏิ (ผ้าซ้อนผ้าห่ม) ในครั้งก่อน ภิกษุไม่มีโอกาสได้ผ้าบางเนื้อละเอียดอย่างสมัยนี้เสมอไป ถ้าไปได้ผ้าเปลือกไม้หรือผ้าอะไรชนิดหนา การที่จะนำเอาไปด้วยนั้นไม่เป็นการง่าย ภิกษุ ๓๐ รูปที่เดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ก็ได้รับความลำบากในเรื่องนี้มาแล้ว การห้ามฉันอาหารล้อมวง และบังคับให้นั่งเรียงกันฉันอาหารนั้น ถ้ามีอาหารน้อยก็ทำความลำบาก เราทราบอยู่แล้วว่าการรับประทานแยกกันย่อมเปลืองอาหารมากกว่าการรับประทานรวมกัน เรื่องนี้ภิกษุ ๓๐ รูป ที่เดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ก็คงได้ประสบความลำบากเรื่องนี้มา ในระหว่างทางเหมือนกัน เรื่องจีวรที่ไม่ต้องการใช้นั้น ในชั้นเดิมเป็นความมุ่งหมายของพระพุทธเจ้า ที่จะไม่ให้พระภิกษุเก็บสะสมทรัพย์สมบัติ ถ้ามีอะไรเหลือใช้ จะเก็บไว้ไม่ได้ ต้องให้คนอื่นเสีย โดยเฉพาะเรื่องจีวรนี้มีบัญญัติว่า ถ้ามีจีวรเหลือใช้เก็บไว้ได้เพียง ๑๐ วัน พ้น ๑๐ วันไปแล้วต้องสละให้คนอื่นไป ถ้าจะไม่สละต้องทำพิธี ๒ อย่าง อย่างหนึ่งเรียกว่า **"วิกัป"** คือไปทำความตกลงกับภิกษุอีกรูปหนึ่งให้เป็นเจ้าของจีวรด้วยกัน แล้วมอบให้ตนเก็บไว้ อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า **"อธิษฐาน"** คือถ้าจีวรที่เหลือใช้นั้นใหม่กว่าของที่ใช้อยู่ ก็เอามาใช้เสีย แล้วสละของเก่าให้คนอื่นไป การห้ามกวดขันไม่ให้เก็บผ้าจีวรไว้เกินต้องการเช่นนี้ ในบางครั้งก็เกิดความลำบาก เช่น ถูกขโมยลักจีวร ซึ่งเคยถูกกันมามากในครั้งพุทธกาล หรือมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้จีวรนั้นใช้ไม่ได้ ก็ไม่มีสำรองเสียเลย ในเรื่องลาภที่เกิดขึ้นในวัดนั้น มีข้อบังคับกวดขันว่าให้ได้แก่ภิกษุที่มีพรรษายุกาลมากที่สุด คือที่บวชก่อนคนอื่น ในเรื่องนี้ทำความเดือดร้อนหลายครั้ง เช่นภิกษุอยู่ในวัดเดียวกัน อดอยากมาด้วยกัน มีผู้เอาของมาถวาย และในวันที่มีผู้เอาของมาถวายนั้น เผอิญมีภิกษุจรมาพักอยู่ในวัดนั้นด้วย และภิกษุจรมีพรรษายุกาลมากกว่าภิกษุที่อยู่ในวัด ลาภนั้นก็ต้องตกเป็นของภิกษุที่จรมา ส่วนภิกษุที่อยู่ในวัดก็ไม่มีส่วนได้

ความขัดข้องลำบากเกิดจากทางวินัยอย่างนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงเห็นมานานแล้ว แต่วินัยของพระพุทธเจ้าไม่เหมือนกฎหมาย คือกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้ว ถ้ารู้สึกว่าไม่ดีก็ประกาศเลิก และบัญญัติใหม่ ส่วนวินัยของพระพุทธเจ้าประกาศเลิกไม่ได้ ได้แต่งดชั่วคราว หรือมีข้อยกเว้นพิเศษให้ เมื่อได้ทรงเห็นความลำบากของภิกษุที่มาเฝ้า ทรงเห็นชัดว่าควรให้ความยกเว้นในเรื่องหอบหิ้วเอาไตรจีวรมา จะทรงยกเว้นในข้อนี้ ก็เลยทรงประทานข้อยกเว้นอื่นๆ ที่ทรงดำริมาแล้วแต่ก่อนด้วย จึงเกิดมีข้อยกเว้นขึ้น ๕ ข้อดังกล่าวมาข้างต้น

แต่การที่จะงดใช้วินัยชั่วคราว หรือให้ความยกเว้นเป็นพิเศษนั้น จะให้กันเฉยๆ ไม่ได้ พระภิกษุต้องได้ทำความดีอันใดอันหนึ่ง จึงจะได้รับความยกเว้น ฉะนั้นการที่จะให้ภิกษุได้รับความยกเว้นในข้อนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้มีพิธีกราลกฐิน พิธีกราลกฐินต้องถือเป็น

ความดีความชอบอย่างหนึ่ง เพราะการทำจีวรในสมัยนั้นไม่ใช่ของง่ายๆ ตามปรกติเวลามีการทำจีวร ภิกษุย่อมได้รับความยกเว้นในวินัยหลายข้ออยู่แล้ว เมื่อต้องมาทำจีวรโดยรีบร้อนให้เสร็จในวันเดียว และตกเป็นสมบัติของคณะสงฆ์อีกเช่นนี้ ก็ควรเป็นความชอบที่พึงได้รับความยกเว้นในวินัย

๓. วิธีทอดกฐิน

พิธีการทอดกฐินก็เช่นเดียวกับวิธีการอื่นๆ คือมีหลายแบบแผน หลายครูอาจารย์มาจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงสถาปนาวัดเบญจมบพิตรขึ้น ทรงปรารถนาจะให้กิจการทุกอย่างเป็นไปโดยถูกต้องจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วางวิธีทอดกฐินไว้เป็นแบบแผน เพื่อให้วัดอื่นๆ กระทำตามให้ถูกต้อง ประเพณีทอดกฐิน จึงได้มีแบบขึ้นบ้าง แต่ก็มิได้ใช้ทั่วถึงกัน จึงยังคงมีหลายแบบอยู่จนบัดนี้

วิธีทอดกฐินตามแบบทั่วไปนี้คือ

๑. เมื่อเตรียมการพร้อมเสร็จ และพระภิกษุมาพร้อมแล้ว ผู้ทอดอุ้มไตรกฐินพนมมือหันไปทางพระพุทธปฏิมากร ว่า **"นโม"** สามหน แล้วหันมาทางพระสงฆ์ แล้วกล่าวคำบาลีดังต่อไปนี้

(สำหรับวัดมหานิกาย) *"อิมํ สปฺปริวารํ กรินจีวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. ทุติยมฺปิ อิมํ...............ตติยมฺปิ อิมํ........."*

(สำหรับวัดธรรมยุตติก์) *"อิมํ ภนฺเต สปฺปริวารํ กรินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปฺปริวารํ กรินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กริน อตฺถริตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย."*

๒. เมื่อจบคำถวายแล้ว พระสงฆ์รับว่า **"สาธุ"**

๓. ประเคนไตรกฐินแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งอยู่ตรงหน้าหรือจะไม่ประเคน จะวางไว้เฉยๆ ก็ได้

๔. เจ้าอาวาสตั้งตาลปัตรขึ้นว่าดังนี้

"ผ้าพระกฐินทาน กับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ เป็นของ (ออกนามผู้ทอด) ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งอยู่จำพรรษากาลถ้วนไตรมาส ในอาวาสนี้"

"ก็แลผ้าพระกฐินทานนี้ บังเกิดมีแก่สงฆ์ในกาลอันควรแก่กฐินัตถารกิจดังนี้ มีพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า ให้ภิกษุซึ่งอยู่จำพรรษากาลถ้วนไตรมาสแล้ว ทำกฐินัตถารพิธีด้วย

ผ้าที่บังเกิดในจีวรกาลเช่นนี้ เมื่อได้กราลกฐินนั้นแล้ว อานิสงสคุณ ๕ ประการ จะพึงสัมฤทธิ์แก่สงฆ์ทั้งปวงผู้ได้กราลกฐิน คือไม่ต้องอาบัติโทษ ด้วยจาริตตสิกขาบท ๑ อยู่ปราศ-จากไตรจีวรได้ ไม่เป็นอาบัติด้วยทุติยกฐินสิกขาบท ๑ ฉันคณะโภชน์ได้ไม่เป็นอาบัติด้วยคณะโภชนสิกขาบท ๑ เก็บอดิเรกจีวรได้ ไม่เป็นอาบัติ ด้วยปฐมกฐินสิกขาบท ๑ จีวรลาภอันเกิดขึ้นในอาวาสจะเป็นของภิกษุผู้กราลกฐินแล้ว ๑ กับทั้งจีวรกาลยืดออกไปในฤดูเหมันต์ทั้ง ๔ เดือนดังนี้ บัดนี้พระสงฆ์ทั้งปวงจะมีความปรารถนา เพื่อทำกฐินนัตถารกิจหรือไม่ ถ้ามีความสามัคคียินยอมพร้อมกันจะทำกฐินนัตถารกิจแล้วไซร้ จงให้ศัพทสัญญาสาธุการขึ้นให้พร้อมกัน"

๕. พระสงฆ์ทั้งหมดรับ **"สาธุ"**

๖. ภิกษุผู้รองลงไปตั้งตาลปัตรกล่าวความต่อไปดังนี้

"สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตกฐินัตถารกิจนั้นให้เป็นกาลเฉพาะบุคคลสงฆ์ก็ดี คณะก็ดี จะกราลกฐินไม่ได้ และกฐินจะเป็นอันกราลได้ ก็ด้วยสามัคคีแห่งสงฆ์แลคณะและอัตถารกิจแห่งบุคคลดังนี้ ก็แลผ้าพระกฐินทานนี้ ควรแก่ภิกษุซึ่งมีจีวรอันเก่า หรือมีจีวรทุพพลภาพ หรือภิกษุรูปใดจะอุตสาหะ และสามารถทำจีวรกรรมให้สำเร็จในวันเดียวนี้ ให้เป็นกฐินัตถารกิจต้องตามพระบรมพุทธานุญาต มิให้วิธีวินัยทั้งปวงเคลื่อนคลาดได้ บัดนี้พระสงฆ์ทั้งปวงจะเห็นสมควรแก่พระภิกษุรูปใด จงพร้อมกันอนุญาตให้แก่พระภิกษุรูปนั้นเทอญ"

๗. ภิกษุรองลงไปอีกรูปหนึ่ง ตั้งตาลปัตรกล่าวความต่อไปดังนี้

"ผ้าพระกฐินทาน กับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นสมควรแก่ท่านผู้มีชื่อนี้ (ออกชื่อท่านผู้จะได้รับผ้าพระกฐิน แล้วต่อไปให้กล่าวยกคุณตามที่มี เป็นต้นว่า) ผู้เป็นอธิบดีสงฆ์ในพระอารามนี้มีวัสสายุกาลมากเป็นพหูสูต ผู้ทรงธรรมทรงวินัยเป็นผู้ชี้แจงชักนำให้สพรหมจารีสงฆ์บริษัทรื่นเริง เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ของกุลบุตรเป็นอันมาก เป็นผู้ให้โอวาทานุสาสน์แก่ภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ เป็นผู้ทรงกฐินมาติกาฉลาดรู้ในวินัยกรรม จะไม่ให้วินัยนิยมนั้นๆ กำเริบ (คุณอันใดมีก็ให้กล่าว ที่ไม่มีก็ยกเสีย แล้วกล่าวต่อไปว่า) มีสติปัญญาสามารถอาจจะทำกฐินัตถารกิจให้ต้องตามพระบรมพุทธานุญาตได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงอนุมัติเห็นว่าพระสงฆ์ทั้งปวง จะยินยอมพร้อมกันถวายผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ แก่ท่าน (ออกนาม) ผู้มีอายุ ถ้าภิกษุรูปใดเห็นไม่สมควรจงทักท้วงขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ ถ้าเห็นสมควรแล้วจงสาธุการขึ้นให้พร้อมกัน"

๘. พระสงฆ์ทั้งหมดรับ **"สาธุ"**

๙. ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ตั้งตาลปัตร ว่า

"ผ้าพระกฐินทาน กับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ถ้าและภิกษุสงฆ์บริษัทมีเอกฉันทานุมัติพร้อมกันยอมถวายแก่ท่าน (ออกนาม) ผู้มีอายุนี้ไซร้ ขอพระสงฆ์จงอย่าได้ถือเอาไตรจีวร ซึ่งเป็นบริวารผ้าพระกฐินตามลำดับผ้าจำพรรษาเลย จงถวายแก่ท่าน ผู้มีชื่อนี้ด้วยอปโลกนวาจานี้"

"ส่วนผ้าพระกฐินทานนั้น แม้ถึงพระสงฆ์ทั้งปวงจะยินยอมพร้อมกันถวาย ด้วยอปโลกนวาจาก็ไม่ขึ้น ต้องถวายด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ตามพระบรมพุทธานุญาต เพราะฉะนั้นขอพระสงฆ์จงทำกรรมสันนิษฐานว่า จะถวายผ้าพระกฐินนั้นแก่ท่านผู้มีชื่อนี้ ด้วยญัตติทุติยกรรมอันไม่กำเริบควรแก่ฐานะ ณ กาลบัดนี้แล"

๑๐. พระสงฆ์ทั้งหมดรับ **"สาธุ"**

๑๑. พระภิกษุ ๒ รูป สวดดังต่อไปนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (สามครั้ง)

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส กฐินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิมํ กฐินทุสฺสํ อายสฺมโต (ออกนาม) *ทเทยฺย กฐินํ อตฺถริตุํ เอสา ญตฺติ* (เสนอญัตติ พิจารณาวาระที่ ๑)

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส กฐินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ, สงฺโฆ อิมํ กฐินทุสฺสํ อายสฺมโต (ออกชื่อ) *เทติ กฐินํ อตฺถริตุํ ยสฺสายสฺมโต, ขมติ อิมสฺส กฐินทุสฺสสฺส อายสฺมโต* (ออกชื่อ) *ทานํ กฐินํ อตฺถริตุํ, โส ตุณฺหสฺส ยสฺส นกฺขมติ โส ภาเสยฺย* (เสนอพิจารณาวาระที่ ๒)

ทินฺนํ อิทํ สงฺเฆน กฐินทุสฺสํ อายสฺมโต (ออกชื่อ) *กฐินํ อตฺถริตุํ ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามิ* (ถือว่าที่ประชุมอนุมัติ)

เมื่อจบญัตติทุติยกรรมแล้ว พระสงฆ์มอบผ้าพระกฐินและผ้าบริวารถวายท่านผู้ที่จะได้รับ แล้วท่านนำผ้าบริวารไปครอง เสร็จแล้วมานั่งที่ ท่านผู้ครองกฐินรับเครื่องบริขารและไทยธรรมเสร็จแล้ว สวดอนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธีทอดกฐิน.

๔. วิธีกราลกฐิน

วิธีกราลกฐินตามแบบที่ได้วางไว้แต่รัชกาลที่ ๕ และที่ปฏิบัติกันอยู่โดยมากมีดังต่อไปนี้

พระภิกษุผู้ไปรับผ้ากฐินนั้น นำผ้ากฐินไปทำไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง เมื่อทำเสร็จจนถึงย้อมและผึ่งแห้งแล้ว พระสงฆ์ลงประชุมในพระอุโบสถ แล้วท่านผู้รับกฐินกระทำปัจจุทธรณ์ คือการถอนผ้าเก่า อธิษฐานผ้ากฐินใหม่ เพื่อใช้เป็นไตรจีวรต่อไป ครั้นแล้วพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งจะเป็นผู้ครองกฐินหรือผู้อื่นก็ได้ ขึ้นบนธรรมาสน์และแสดงธรรมเทศนา ธรรมเทศนาที่แสดงในครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฐิน

เมื่อเทศนาจบแล้ว ท่านผู้แสดงธรรมลงจากธรรมาสน์นั่งเป็นปรกติแล้ว ท่านผู้รับกฐินกราบพระนั่งคุกเข่า ตั้งนโม ๓ หน แล้วออกวาจากราลกฐิน ตามที่ผ้ากฐินนั้นทำเป็นจีวรผืนใด ถ้าเป็นสังฆาฏิ (ผ้าพาด) ให้ว่า *"อิมาย สงฺฆาฏิยา กฐินํ อตฺถรามิ"* ๓ หน ถ้าเป็นอุตราสงค์ (ผ้าห่ม) ให้ว่า *"อิมินา อุตฺตราสงฺเคน กฐินํ อตฺถรามิ"* ๓ หน ถ้าเป็นอันตรวาสกผ้า (ผ้านุ่ง) ให้ว่า *"อิมินา อนฺตรวาสเกน กฐินํ อตฺถรามิ"* ๓ หน จบแล้ว ให้สงฆ์ทั้งปวงนั่งคุกเข่าขึ้น พร้อมกันกราบพระ ๓ หน แล้วตั้งนโมพร้อมกับท่านผู้ครองกฐินด้วย เมื่อตั้งนโม ๓ จบแล้ว ท่านผู้รับกฐินหันหน้ามาหาสงฆ์ ประกาศกราลกฐินดังนี้

"อตฺถตํ อาวุโส สงฺฆสฺส กฐินํ ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทถ" (๓ หน) นี้สำหรับผู้ครองกฐินมีพรรษายุกาลกว่าภิกษุอื่นทั้งหมด ถ้าภิกษุอื่นมีพรรษายุกาลมากกว่าท่านผู้ครองกฐินมีอยู่ในที่นั้น ตั้งแต่รูปหนึ่งขึ้นไป ให้เปลี่ยนคำว่า *อาวุโส* เป็น *ภนฺเต* แล้วให้ภิกษุทั้งปวงออกวาจาอนุโมทนาทีละรูปตามลำดับพรรษาดังนี้ *"อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทามิ"* (๓ หน) นี้สำหรับผู้อ่อนพรรษากว่าท่านผู้ครองกฐินกล่าว ถ้ามีภิกษุที่แก่พรรษากว่าท่านผู้ครองกฐินกี่รูปก็ดี ให้ท่านผู้แก่เหล่านั้นเปลี่ยนคำว่า *ภนฺเต* เป็น *อาวุโส*

เมื่อออกวาจาทั่วกันแล้ว ก็ให้ว่าพร้อมกันอีกคราวหนึ่ง ๓ หน เหมือนดังว่าเรียงตัวฉะนั้น เปลี่ยนแต่ *อนุโมทามิ* เป็น *อนุโมทาม* ตามลักษณะที่เป็นพหูพจน์

เมื่อเสร็จการอนุโมทนากฐินดังนี้แล้ว ให้กราบพระ ๓ หนพร้อมกันแล้วนั่งเป็นปรกติ เริ่มสวดปาฐะและคาถาต่อไปจนจบเป็นเสร็จการ

๕. อานิสงส์กฐิน

เรื่องอานิสงส์กฐินนั้น ได้บรรยายกันไว้ ๒ ประการ คือ อานิสงส์สำหรับผู้ทอดกฐินประการหนึ่ง และอานิสงส์สำหรับภิกษุสงฆ์ ผู้ได้กราลกฐินอีกประการหนึ่ง

ในประการต้น คืออานิสงส์ของผู้ทอดกฐินนั้นไม่มีอยู่ในวินัยบัญญัติโดยตรง เป็นแต่นักเทศน์ได้บรรยายไว้ อย่างอานิสงส์ของบุญทานทั้งหลาย คือการทำบุญทุกอย่างย่อมต้องมีอานิสงส์ อย่างน้อยก็เป็นที่เบิกบานปีติยินดีในกุศลบุญราศีที่ได้ทำ แต่การขึ้นสวรรค์วิมาน หรือ มีเทพอัปสรกี่ร้อยกี่พันเป็นบริวารนั้น ของดไม่กล่าวในที่นี้

แต่อานิสงส์ในประการที่ ๒ คือ อานิสงส์ที่พระภิกษุสงฆ์จะได้รับจากการกราลกฐินนั้น มีหลักฐานแน่นอนอยู่ในวินัยบัญญัติ อานิสงส์ในเรื่องนี้ไม่ได้หมายถึงสวรรค์วิมาน หมายถึงการที่ภิกษุผู้ได้กราลกฐินแล้ว จะได้รับความยกเว้นโทษในการกระทำผิดวินัยบางข้อดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว แต่ในเรื่องนี้ได้มีความเข้าใจกันไปว่า เมื่อออกพรรษาแล้วภิกษุรูปใดยังมิได้รับกฐิน จะไปทางไหนไม่ได้ หรือจะลาสิกขาบท คือสึกจากความเป็นภิกษุก็ไม่ได้ ดังนี้ เป็นความเข้าใจผิดแท้ หลักการในเรื่องกฐินมีดังนี้

๑. ภิกษุที่จำพรรษาเสร็จแล้ว จะออกจากวัดไปก่อนรับกฐิน ก็ไม่มีโทษอันใดในทางวินัยเลย ไม่ต้องอาบัติ ไม่เป็นความผิดอย่างไร เป็นแต่ไม่ได้รับเอกสิทธิ์ คือ ไม่ได้รับอานิสงส์ ไม่ได้รับความยกเว้นโทษในการทำผิดวินัยบางข้อเท่านั้น การที่ภิกษุจะไม่ได้รับกฐินหรือไม่ได้กราลกฐินนั้น อาจเป็นโดยมิใช่ความผิดของภิกษุเลย คือ อาจเป็นโดยไม่มีใครทอด หรือโดยพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ด้วยกันในอาวาสเดียวกันนั้น มีจำนวนไม่ถึง ๕ รูป ซึ่งไม่ครบองค์คณะที่จะรับและกราลกฐินได้

๒. ภิกษุที่ตั้งใจจะไปจากอาวาสโดยไม่กลับก็ดี หรือภิกษุที่ตั้งใจจะลาสิกขาบทก็ดี ไม่มีความจำเป็นอันใดที่จะต้องรอรับกฐินก่อน ตรงกันข้าม ภิกษุที่มีความตั้งใจเช่นนั้น ไม่ควรรับหรือกราลกฐิน เพราะถึงอย่างไรก็ไม่ได้รับประโยชน์คืออานิสงส์ เพราะจะไม่อยู่ในอาวาสนั้นหรือในเพศสมณะต่อไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเรื่องลาสิกขาบท ภิกษุรูปใดมีความตั้งใจจะลาสิกขาบททันทีเมื่อออกพรรษาแล้ว ไม่ควรรับหรือกราลกฐินเลย ถ้าไปรับหรือกราลเข้าควรจะบวชอยู่ต่อไปจนถึงกลางเดือน ๔ เพราะถ้ารับหรือกราลกฐิน ซึ่งทำให้ได้ผลพิเศษในทางวินัยสำหรับการครองสมณเพศต่อไป แล้วกลับสึกเสียเช่นนี้ ก็เท่ากับหลอกคณะสงฆ์ หลอกตัวเอง และไม่ต้องตามความมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าในการที่ทรงบัญญัติเรื่องกฐินนั้นขึ้น

๓. การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเรื่องกฐินนั้น ความมุ่งหมายอันสำคัญยังมีอยู่อีกข้อหนึ่งคือ เพื่อขยายเขตการทำจีวรออกไป ตามธรรมดาการที่ภิกษุจะทำจีวรนั้น มีกำหนดเขตไว้เพียง ๑ เดือน นับจากวันออกพรรษา แต่ถ้าได้กราลกฐินก็สามารถมีเขตการทำจีวรยืดออกไปจนถึงกลางเดือน ๔ นี่เป็นอานิสงส์อีกประการหนึ่งของเรื่องกฐิน ฉะนั้น เมื่อกฐินเดาะ (ดูความหมายที่กล่าวไว้ข้างต้น) วันใด เขตการทำจีวรก็หมดในวันนั้น และอานิสงส์คือความยกเว้นโทษในการทำผิดวินัยบางข้อก็หมดไปด้วย เหตุที่ทำให้กฐินเดาะนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ ๘ ประการ คือ

๑. ภิกษุทำจีวรเสร็จแล้ว ออกจากวัดไปโดยไม่คิดกลับ กฐินเดาะนับแต่วันที่ออกจากวัดไป

๒. ภิกษุทำจีวรค้างอยู่ยังไม่สำเร็จ ได้ออกจากวัดไปโดยคิดว่าจะไปทำจีวรต่อไปที่อื่น ดังนี้ กฐินเดาะเมื่อทำจีวรเสร็จแล้ว

๓. ในพฤติการณ์อย่างข้อที่ ๒ นั้น ถ้าจีวรยังทำไม่เสร็จภิกษุผู้ทำจีวรตัดสินใจว่าจะไม่ทำต่อไป กฐินเดาะนับแต่เวลาที่ตัดสินใจดังนั้น

๔. ในพฤติการณ์อย่างข้อที่ ๒ นั้น ถ้าจีวรซึ่งยังทำไม่เสร็จนั้นถูกลัก ถูกไฟไหม้ หรือศูนย์หายไปด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด และภิกษุหมดอาลัยในจีวรนั้น กฐินเดาะนับแต่เวลาที่หมดอาลัยในจีวร

๕. ภิกษุออกจากวัดไปโดยหวังว่าจะได้ทำจีวรในที่อื่น แต่ไม่มีหวังไม่มีโอกาสทำได้ กฐินเดาะนับแต่ขณะที่หมดหวัง

๖. คณะสงฆ์ที่อยู่ในวัดไม่ปรารถนาจะรับความยกเว้นโทษในการทำผิดวินัยอีกต่อไป พร้อมใจกันสวดเดาะกฐินเสียเอง ภิกษุที่ออกไปจากวัดนั้นแล้ว กฐินจะเดาะต่อเมื่อได้ทราบว่าในวัดของตนมีการสวดเดาะกฐิน

๗. เมื่อพ้นกำหนด ๔ เดือน นับแต่วันเพ็ญ เดือน ๑๒

๘. เข้าอยู่ร่วมในพิธีเดาะกฐิน ซึ่งคณะสงฆ์ในวัดของตนได้ทำ

๖. กฐินหลวง

การทอดกฐินนั้น สำหรับในอินเดียสมัยพุทธกาลหรือต่อมา กับในลังกานั้น ได้มีผู้

พยายามค้นคว้าหานามผู้ทอดกฐิน แต่ไม่พบว่าใครได้ทอดบ้าง และการทอดกฐินในประเทศอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ดูเหมือนจะไม่ได้ทำกันเป็นงานใหญ่โตสำคัญเท่ากับในเมืองไทยเรา เพราะในเมืองไทยเรานั้น การทอดกฐินเป็นราชประเพณีอันหนึ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงทอดด้วยพระองค์เองก็ดี หรือพระราชทานให้ผู้หนึ่งผู้ใดทอดในนามของพระองค์ก็ดี เรียกกันว่า **"กฐินหลวง"**

ในสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี การทอดกฐินเป็นงานสำคัญเพียงไร เราจะเห็นได้จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ดังต่อไปนี้

"คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่วท่วยนาง ลูกจ้างลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิงฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากราลกฐินมีพนมเบี้ย มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอนบริพารกฐิน โอยทานแลปีแล้ญิบล้าน ไป สวดญัตติกฐินถึงอรัญญิกพู้น เมื่อจะเข้ามาเวียง เรียงกันแต่อรัญญิกพู้น ท้าวหัวลานคำบงคำกลอยด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณ เสียงเลื่อนเสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น, ใครจักมักหัว หัว, ใครจักมักเลื่อน เลื่อน, เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เทียนญอมคนเสียดกันเข้าดู ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก"

ข้อความที่เป็นภาษาสุโขทัยข้างบนนี้ สำหรับพวกเราในสมัยนี้ดูเหมือนจะเข้าใจกันเกือบหมด รวมความเฉพาะเรื่องกฐิน ก็ได้ความว่าเมื่อออกพรรษาแล้ว ทอดกฐินกันทั้งเดือน เอาเบี้ยหมาก ดอกไม้ถวายพระเป็นกองโต ใช้จ่ายในเรื่องทอดกฐินนี้ตั้งปีละสองล้าน (เบี้ย) กฐินที่สนุกที่สุด คือกฐินวัดอรัญญิก (ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกว่า วัดสะพานหิน) มีขบวนแห่ยืดยาวตั้งแต่เขตวัดอรัญญิกข้างโน้น มาจนจดขอบทุ่งข้างนี้ และเต็มไปด้วยเสียงพาทย์ เสียงพิณ เสียงร้อง เสียงขับ ต่างเล่นหัวเราะร้องเพลง พอตกกลางคืนมีการจุดดอกไม้เพลิง คนเข้าไปอัดแอกันอยู่ในเมืองจนประหนึ่งว่าเมืองจะแตกสลายออกไป

นี้คือภาพกฐินสุโขทัย ซึ่งศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ได้วาดไว้ให้เราดู มาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและธนบุรี เรื่องกฐินเงียบไป เห็นจะเป็นเพราะมีศึกสงครามอยู่มิได้ขาด กฐินหลวงมากลายเป็นพิธีสำคัญขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งพระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพ-มหานคร ได้ทรงทอดกฐินไม่แต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ยังได้เสด็จไปทอดในวัดที่สำคัญ ๆ ที่อยุธยาด้วย โดยถือหลักว่าวัดใดพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาได้ทรงสถาปนา หรือปฏิสังขรณ์ไว้แต่ก่อน พระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพมหานคร ก็ทรงรับเป็นพระอารามสำหรับ

กฐินหลวง ที่อยุธยานั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ ได้ทรงอธิบายไว้เป็นอย่างดี (ดูหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบาย) รวมความว่า วัดบางวัดในอยุธยาสำคัญเท่ากับวัดในกรุงเทพ ฯ พระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงเทพ ฯ เช่นสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ เคยเสด็จทอดกฐินที่อยุธยาด้วยพระองค์เองทั้งนั้น

ส่วนกฐินหลวงในกรุงเทพ ฯ นั้น สำหรับบางวัดมีขบวนพยุหยาตรา คือขบวนรบทางบก ทางเรือเป็นการแห่กฐิน ในเรื่องพยุหยาตรานี้ ในชั้นเดิมไม่ได้มุ่งหมายจะให้เป็นพิธีกฐิน ความมุ่งหมายเพื่อเป็นการซ้อมรบ แต่ก่อนเรามีการซ้อมรบปีละ ๒ ครั้ง คือในเดือน ๔ เดือน ๕ ซึ่งเป็นฤดูที่เก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งฉางแล้วครั้งหนึ่ง และในเดือน ๑๑-๑๒ ซึ่งเป็นฤดูปักดำนาเสร็จแล้วครั้งหนึ่ง ที่ต้องเลือกฤดูเช่นนี้ ก็เพราะต้องเอากองหนุนมาซ้อม จึงต้องรอให้ว่างการทำนาเสียก่อน การซ้อมรบในครั้งกระนั้น ข้อสำคัญอยู่ในเรื่องยาตราทัพ ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่ให้ทราบได้ว่าเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์ยังมีครบครันดี หรือบกพร่องอย่างไร การซ้อมรบใน ๒ ครั้งนี้ไม่เหมือนกัน คือในตอนเดือน ๔ เดือน ๕ นั้น ซ้อมสำหรับกองทัพบก และโดยมากก็ยกพยุหยาตราขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท ส่วนในเดือน ๑๑-๑๒ เป็นการซ้อมสำหรับกองทัพเรือก็เลยจัดให้มีพยุหยาตรากฐินทางน้ำ ฉะนั้นพยุหยาตรากฐินในครั้งก่อน ทางน้ำจึงสำคัญมาก ทางบกแต่ก่อนมีเพียง ๓ วัด คือ วัดมหาธาตุเป็นที่ ๑ วัดพระเชตุพนเป็นที่ ๒ และวัดราชบูรณะเป็นที่ ๓ แต่ทางเรือนั้นมีมากหลาย ครั้งรัชกาลที่ ๓ กฐินหลวงทางเรือมีถึง ๔๗ วัด และวัดบางวัดซึ่งเดี๋ยวนี้ต้องเดิน ทางบกแท้ ๆ เช่นวัดบวรนิเวศ วัดราชนัดดา วัดเทพธิดา วัดสระเกศเหล่านี้แต่ก่อนพระมหากษัตริย์ต้องเสด็จทอดทางน้ำ เพราะในครั้งกระนั้นคลองของเราใช้ได้ประโยชน์ดีกว่าถนนมาก โดยเหตุนี้ต้องเสด็จทอดมากหลายเช่นนี้ บางครั้งก็ไม่ได้เสด็จเข้าในวัด นิมนต์พระสงฆ์มานั่งรับกฐินที่ท่าวัดแล้วก็ออกเรือต่อไป (ดูพระนิพนธ์ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในหนังสือลิลิตขบวนแห่กฐินพยุหยาตรา)

รวมความว่า การทอดกฐินในเมืองเราได้เป็นประเพณีของบ้านเมืองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงบัดนี้.

พระพุทธรูป เทวรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่คนไทยนับถือ

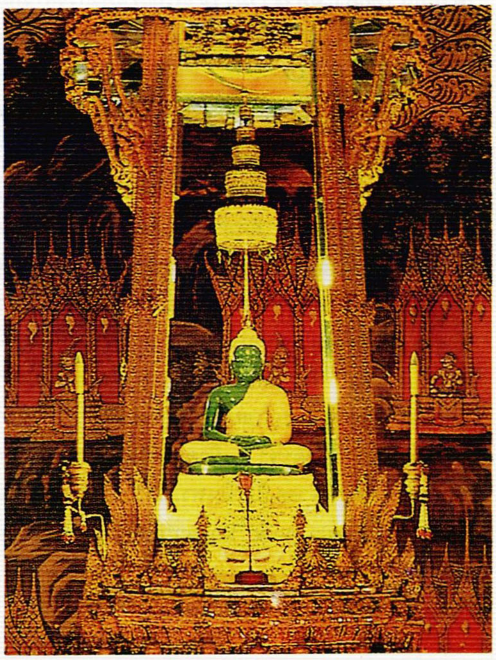

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๔๘.๓ เซนติเมตร ความสูงแต่ฐานที่เป็นแก้วมณีแห่งเดียวกันถึงยอดพระเศียรสูง ๖๖ เซนติเมตร ประดิษฐานในบุษบกทองอันสง่าสวยงามในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

ตามตำนานกล่าวว่า เทวดาสร้างถวายพระนาคเสนอรหันตเถระ ในเมืองปาฏลีบุตร อินเดีย ต่อมามีผู้อัญเชิญไปลังกา เมืองกัมโพชา เมืองศรีอยุธยา เมืองละโว้ เมืองกำแพงเพชร และเมืองเชียงรายตามลำดับ ในสมัยพระเจ้าติโลกราช ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปไว้ ณ เมืองเชียงใหม่ ต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ เมืองหลวงพระบาง และต่อมาตกไปอยู่เมืองเวียงจันทน์ ถึงสมัยธนบุรี พระแก้วมรกตจึงได้เสด็จกลับเมืองไทย ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้อัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ สืบมาถึงปัจจุบันนี้.

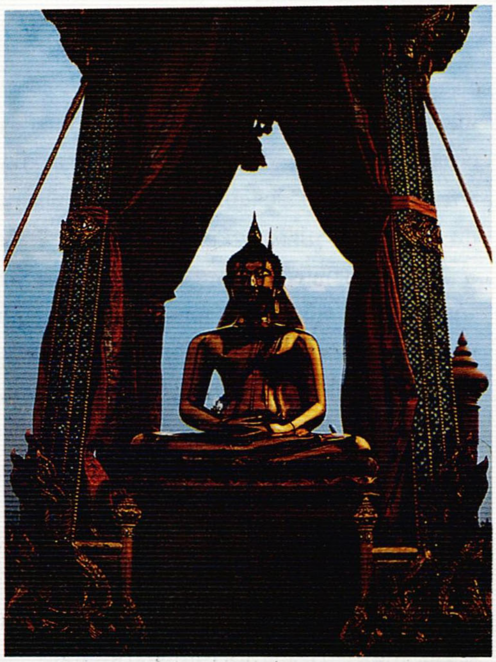

พระพุทธสิหิงค์

พระพุทธสิหิงค์เป็นพระพุทธรูปสำคัญอีกองค์หนึ่งของไทย ในวันสงกรานต์ทุกปี ทางราชการได้อัญเชิญเป็นกระบวนแห่ไปประดิษฐานชั่วคราว ณ ท้องสนามหลวง เพื่อให้ประชาชนกราบไหว้เคารพบูชาและสรงน้ำ พระพุทธสิหิงค์เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ นั่งขัดสมาธิราบ ส่วนสูงวัดจากพื้นประทับถึงพระรัศมี ๙๑ เซนติเมตร หน้าตักกว้าง ๖๖ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในบุษบกในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ตามตำนานกล่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินและคณะสงฆ์ลังกาสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ เมื่อ พ.ศ. ๗๐๐ ครั้นต่อมาตกไปอยู่เมืองสุโขทัย เมืองศรีอยุธยา เมืองกำแพงเพชร เมืองเชียงราย เมืองเชียงใหม่ เมืองศรีอยุธยา แล้วกลับไปเมืองเชียงใหม่ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ ๒ ลุถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ โปรดให้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ นับแต่ พ.ศ. ๒๓๓๘ ถึงปัจจุบันนี้.

พระพุทธชินราช

พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปสำคัญ มีลักษณะพระสรีระสัดส่วนงดงามที่สุดในประเทศไทย เป็นพระพุทธรูปปางเรือนแก้ว มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้วเศษ สร้างในสมัยพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก (คือพระมหาธรรมราชาลิไทย) แห่งกรุงสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๑๕๐๐ ประดิษฐานอยู่ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

พระพุทธรูปสำคัญของเมืองพิษณุโลก มีอยู่ ๗ องค์ คือ พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศาสดา พระเหลือ พระพุทธอัฏฐารส (เป็นพระยืนองค์ใหญ่) พระทศพลญาณและพระสิทธารถ เฉพาะ ๔ องค์แรกนั้นเดิมทีเดียวได้ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุทั้งหมด เนื่องจากพระพุทธชินราชเป็นพระที่มีพุทธสรีระสัดส่วนงดงามที่สุด เพราะเป็นแบบศิลปะเชียงแสนประยุกต์กับสุโขทัย รัชกาลที่ ๕ จึงโปรดให้หล่อจำลองมาประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร และต่อมา จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้สร้างจำลองไปเป็นพระประธานประดิษฐาน ณ วัดไทยพุทธคยา อินเดีย นอกจากนี้ ยังมีผู้สร้างจำลองอีกมาก.

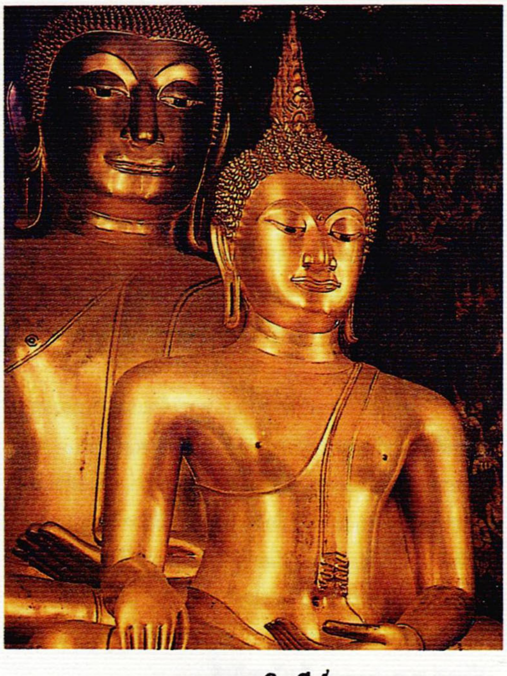

พระพุทธชินสีห์

พระพุทธชินสีห์ เป็นพระพุทธรูปสำคัญอีกองค์หนึ่ง ในหัวเมืองฝ่ายเหนือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงเคารพบูชานับถือมาก เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนและสุโขทัยผสมกัน เป็นพระพุทธรูปหล่อ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๗ นิ้ว สูงแต่พระที่นั่งถึงพระจุฬา ๖ ศอก ๑ คืบ ๑๐ นิ้ว พระรัศมี ๑ ศอก อยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงที่พื้นธรณี ปางนี้ริ่มนิยมทำพระรัศมีบนพระเศียร

ตามประวัติว่า พระพุทธชินสีห์สร้างในสมัยพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ที่เมืองพิษณุโลกพร้อมกับพระศาสดา เมื่อปี พ.ศ. ๑๔๙๙ ก่อนพระพุทธชินราช ๑ ปี เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๒ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์โปรดให้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งต่อมาเป็นพระประธานในพระอุโบสถถึงปัจจุบัน.

พระสุโขทัยไตรมิตร หรือพระพุทธรูปทอง หล่อด้วยทองคำ เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย มีขนาดหน้าตักกว้าง ๖ ศอก ๕ นิ้ว สูง ๗ ศอก ๑ คืบ ๙ นิ้ว ปางมารวิชัย สันนิษฐานว่ามีผู้เอาปูนหุ้มไว้แต่สมัยกรุงศรีอยุธยาหรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาเมื่อปูนกระเทาะออก จึงพบว่าเป็นทองคำทั้งองค์ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

พระพุทธรูปองค์นี้ เดิมทีคงประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุ กรุงสุโขทัย เชื่อกันว่าสร้างในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ต่อมาเมื่อกรุงสุโขทัยร้างถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไปเก็บรวบรวมพระพุทธรูปในกรุงสุโขทัยตามวัดร้างมาไว้ในกรุงเทพมหานคร ได้ถึง ๑,๒๔๘ องค์ ซึ่งพระพุทธรูปทององค์นี้ คงเคลื่อนย้ายมาในคราวนี้ด้วย โดยประดิษฐานไว้ ณ วัดโชตนาราม (วัดพระยาไกร) และเพราะผู้เคลื่อนย้ายมาเกรงจะมีผู้ทราบว่าเป็นพระพุทธรูปทอง จึงเอาปูนพอกไว้ตามเดิม ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ คณะกรรมการวัดสามจีน (วัดไตรมิตรวิทยาราม) จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณวัดสามจีน (เพราะขณะนั้นวัดโชตนารามเป็นวัดร้าง) บนพระวิหารหลวงพ่อสุโขทัยไตรมิตร ถึงปัจจุบันนี้

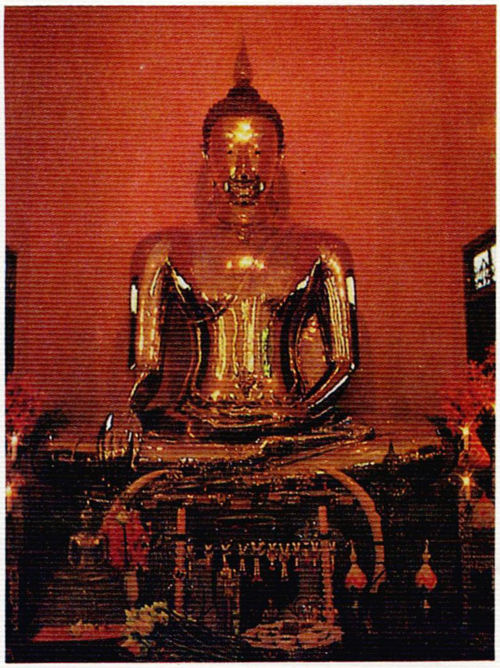

พระสุโขทัยไตรมิตร

พระพุทธโสธร หรือหลวงพ่อโสธร ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญ ทรงอานุภาพศักดิ์สิทธิ์ยิ่งองค์หนึ่ง ที่มีผู้เคารพนับถือกันมากทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวจีน เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ นั่งขัดสมาธิราบ พระเนตรเนื้อแบบสมัยลานช้าง หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “พระลาว” หน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๕ นิ้ว หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ นิยมสร้างกันมากที่เมืองหลวงพระบาง อินโดจีน และภาคอีสานของไทย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตามตำนานไม่ปรากฏผู้สร้างและสร้างเมื่อปีใด กล่าวกันว่าเป็นพระ ๓ พี่น้องลอยตามน้ำมาจากทางเหนือ แล้วลอยน้ำบ้าง จมน้ำบ้าง ตามกระแสน้ำบ้าง ทวนกระแสน้ำบ้าง มาผุดขึ้นในที่ต่างๆ กัน โดยองค์พี่คือหลวงพ่อโสธร มีผู้อัญเชิญขึ้นประดิษฐาน ณ ที่ซึ่งสร้างเป็นวัดโสธรในปัจจุบัน ส่วนองค์กลางไปผุดให้คนอาราธนาอัญเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ ณ วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม และองค์น้องสุดล่องลอยไปผุดขึ้นที่วัดบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ชาวบางพลีได้อาราธนาอัญเชิญขึ้นประดิษฐาน ณ วัดบางพลีใหญ่ สืบมาถึงปัจจุบันนี้

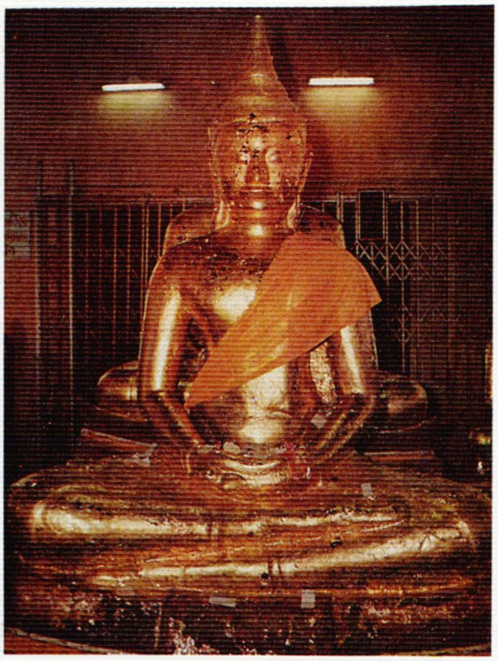

พระพุทธโสธร

พระพุทธนวราชบพิตร

พระพุทธนวราชบพิตร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๓ เซนติเมตร สูง ๔๐ เซนติเมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริให้สร้างขึ้น เพื่อประดิษฐานไว้ ณ จังหวัดต่างๆ ทุกจังหวัดทั่วพระราชอาณาเขต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ ข้าราชการกองหัตถศิลป กรมศิลปากร เข้ามาปั้นหุ่นถวาย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ได้ทรงตรวจพระพุทธลักษณะจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้นายช่างเททองหล่อพระพุทธรูปนั้นขึ้น เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้โปรดเกล้าฯ ให้ขนานพระนามพระพุทธรูปนั้นว่า "พระพุทธนวราชบพิตร"

ที่ฐานบัวหงายของพระพุทธนวราชบพิตรนั้น ได้ทรงบรรจุพระพุทธรูปพิมพ์ไว้ ๑ องค์ ซึ่งทรงสร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ประกอบด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ทั้งในพระองค์และจากจังหวัดต่างๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย พระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ เป็นนิมิตหมายแห่งความผูกพันระหว่างองค์พระมหากษัตริย์กับพสกนิกรทั้งปวง จึงนับเป็นพระพุทธรูปสำคัญยิ่งองค์หนึ่งในปัจจุบัน.

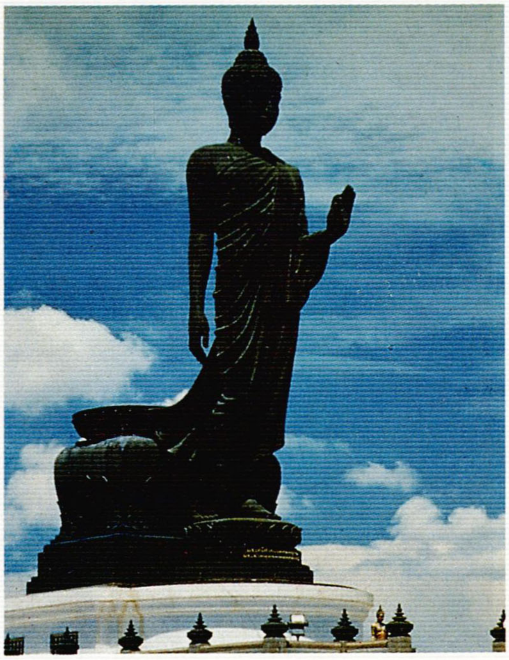

พระศรีศากยะทศพลญาณประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์

พระศรีศากยะทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์ เป็นพระพุทธรูปปางลีลา สูง ๒,๔๐๐ กระเบียด หล่อด้วยโลหะรมดำ ประดิษฐาน ณ พุทธมณฑล ตำบลศาลายา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สร้างในสมัยรัชกาลปัจจุบัน เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ พระพุทธรูปองค์นี้ออกแบบไว้โดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เมื่อดำเนินการเร่งรัดจนการสร้างแล้วเสร็จนั้น ควบคุมการปั้น-หล่อ โดยนายสาโรจน์ จารักษ์ ผู้อำนวยการกองหัตถศิลป กรมศิลปากร

พุทธมณฑลเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความประสงค์สร้างไว้เป็นพุทธบูชาเนื่องในโอกาสฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่เนื่องจากเป็นการใหญ่ ต้องใช้เวลาและงบประมาณเป็นอันมากในการดำเนินการก่อสร้าง จึงเพิ่งมาแล้วเสร็จประกอบพิธีเปิดได้ทันการพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ นี้เอง แต่ก็ยังมีการก่อสร้างปรับปรุงเพิ่มเติมพุทธมณฑลเป็นการต่อเนื่องเรื่อยมาแม้ในปัจจุบัน.

พระสยามเทวาธิราช เป็นรูปสมมุติของเทพเจ้าผู้ทรงพิทักษ์ประเทศสยาม โดยสร้างเป็นเทวรูปยืน พระหัตถ์ขวาทรงพระแสงขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ ในท่าประทานพร หล่อด้วยทองคำบริสุทธิ์ สูงขนาด ๘ นิ้ว ประดิษฐานอยู่ในพระวิมานภายในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่าประเทศสยามสามารถผ่านพ้นวิกฤตกาลมาได้หลายครั้ง คงจะมีเทพยดาองค์ใดองค์หนึ่งคอยพิทักษ์รักษาอยู่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างรูปของเทพยดาขึ้นเพื่อสักการะบูชา และทรงพระราชทานนามว่า พระสยามเทวาธิราช ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของพระมหากษัตริย์ไทยต่อมาทุกพระองค์ ตลอดจนเป็นที่เคารพบูชายึดมั่นของประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป นับเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอีกองค์หนึ่ง.

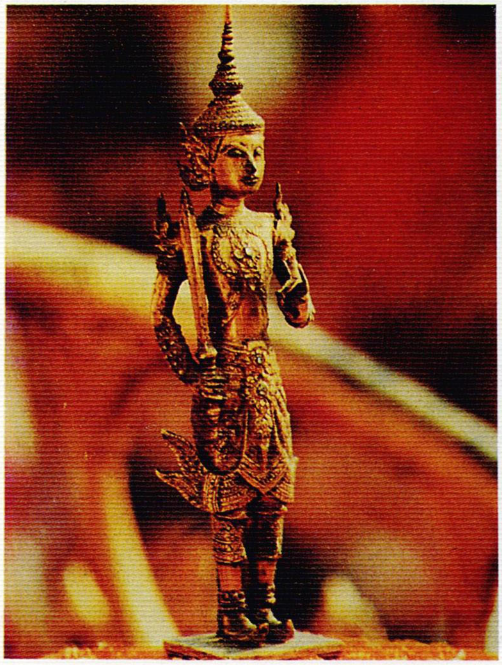

พระสยามเทวาธิราช

ท้าวมหาพรหม เป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายตามลัทธิของศาสนาพราหมณ์ ชื่อพระพรหมนี้ พวกพราหมณ์สร้างขึ้นในตอนปลายสมัยพระเวท โดยคิดคำขึ้นให้คล้ายคำว่าพราหมณ์เป็นคำว่า "พรหม" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชาธิบายไว้ว่า "พรหมนี้จำต้องมีก่อน ส่วนพระพรหมนั้นเล่า เมื่อก่อนจะเกิดขึ้น ย่อมมีธรรมปรากฏอยู่แล้วในโลก เพราะธรรมเป็นของไม่มีเนื้อหนัง ธรรมในโลกผสมกันเข้าจนเป็นไข่ ไข่นี้เป็นก้อน ลอยอยู่ได้หมื่นกัลป์ไข่ก็แตก พระพรหมอยู่ในไข่นั้น บันดาลให้ไข่แตกเป็นสองซีก ซีกบนไปเป็นฟ้า ซีกล่างเป็นโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ พระพรหมจึงสร้างสรรพสิ่งทั้งปวงบรรดามีในสวรรค์ สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงที่จะมีในโลกนี้..."

ในทางพระพุทธศาสนา พรหมหมายถึงท่านผู้ที่ได้ฌานแล้วตายไปเกิดในพรหมโลก ถ้าได้รูปฌานก็จะไปเกิดในรูปพรหม ถ้าได้อรูปฌาณก็จะไปเกิดในอรูปพรหม อนึ่ง บุคคลผู้มีธรรมเหล่านี้ประจำใจ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเรียกว่าพรหมวิหารธรรม ก็ได้ชื่อว่าพรหม ส่วนคติการเคารพนับถือบูชาและเซ่นสรวง อ้อนวอน ขอพรพระพรหม หรือท้าวมหาพรหม ที่ปรากฏในสังคมไทยนั้นสืบเนื่องมาจากคติปฏิบัติอย่างศาสนาพราหมณ์ เพราะคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาปะปนกับศาสนาพราหมณ์และลัทธิไสยเวทอย่างยากที่จะแยกออกจากกันได้.

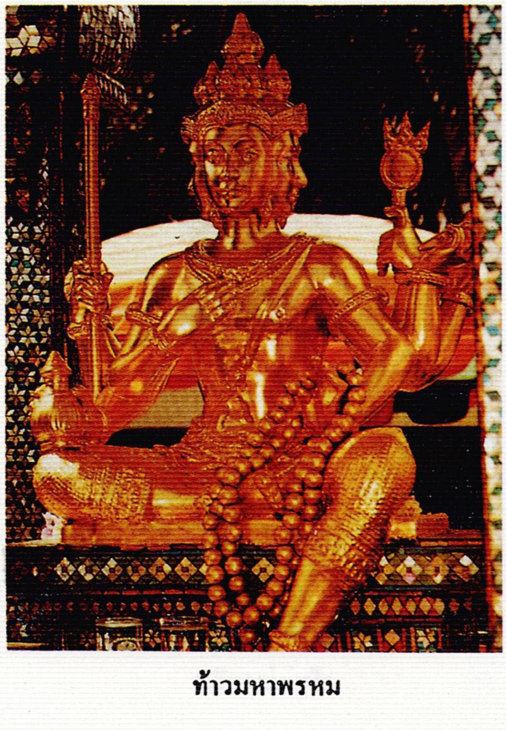

ท้าวมหาพรหม

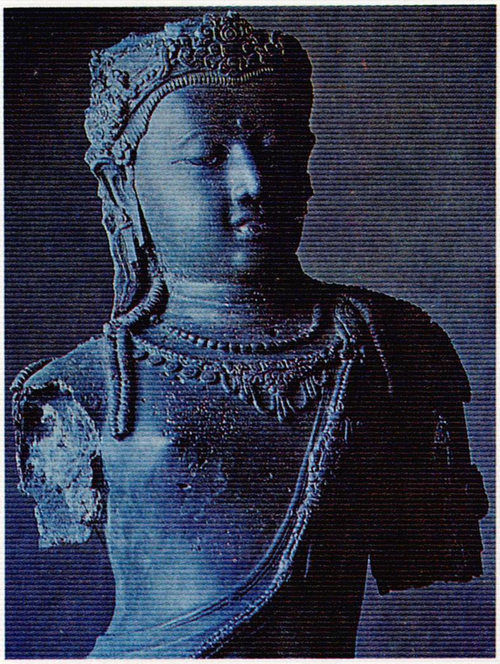

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นชื่อพระโพธิสัตว์องค์สำคัญมากในมหายาน เป็นที่นับถือกันอย่างทั่วถึง ชื่ออวโลกิเตศวรประกอบด้วยคำสันสกฤต ๒ คำ คือ อวโลกิต และ อีศวร นักปราชญ์ต่างๆ แปลชื่อนี้ต่างๆ กันหลายนัย ดังนี้ พระผู้เป็นใหญ่ที่เราเห็น, เจ้าแห่งการเห็น, พระเจ้าที่เห็น พระผู้เป็นใหญ่ที่เราเห็น ที่ปรากฏให้เห็นและที่เห็นได้ ณ ที่ทุกแห่งหน พระผู้เป็นใหญ่ที่มองเห็นจากที่สูง, พระผู้เป็นใหญ่ผู้มองดูจากที่สูง (เพราะในภาพปั้นหรือแกะสลัก พระอวโลกิเตศวรมีภาพพระอมิตาภพุทธะลอยอยู่บนพระเศียร) พระผู้เป็นใหญ่ผู้ชำเลืองแลดูด้วยความกรุณา เป็นต้น

ในพระสูตรมหายานรุ่นหลัง เช่น สัทธรรม-ปุณฑรีกสูตร และอมิตายุรธยานสูตร เป็นต้น ยกย่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เหนือกว่าพระโพธิสัตว์องค์อื่นๆ ทั้งหมด ในสหัสสธารณีกล่าวว่า ท่านเป็นพระสัจจธรรมโชติพุทธเจ้า แต่กลับมาประกอบพระจริตในทางโพธิสัตว์มรรค

มหายานถือว่า ท่านเป็นพระโพธิสัตว์ที่ประกอบด้วยมหากรุณาและมหาเมตตา ถ้าใครสวดนามท่านก็จะได้สิ่งที่ตนปรารถนาทุกประการ การบูชาพระอวโลกิเต-ศวร ปฏิบัติกันแพร่หลายในประเทศจีนพุทธศาสนิกชนชาวจีนถือว่า ท่านเป็นพระโพธิสัตว์ที่ สำคัญที่สุดและเป็นผู้ช่วยสรรพสัตว์จากความชั่ว ความทุกข์ และวินาสภัยต่างๆ และไม่เรียกท่านในชื่อภาษาสันสกฤต ชื่อท่านที่ใช้อยู่ในภาษาจีนมีอยู่ ๒ ชื่อซึ่งแพร่หลายมากกว่าชื่ออื่นๆ คือชื่อ กวนซีอิม นักปราชญ์แปลชื่อนี้ไว้ต่างๆ กันว่า "ท่านผู้สอดส่องเสียง ของชาวโลก", ท่านผู้เพ่งเห็นเสียงของโลก, ท่านผู้สดับเสียงสวดมนต์ของโลก, ท่านผู้สดับเสียงคร่ำครวญของมนุษย์, เจ. เอดกิน แปลไว้ในหนังสือเรื่อง พระพุทธศาสนาแบบจีนของเขาว่า "กวน (ผู้มองดู) ซี (เขตแดนของผู้ประสบทุกข์) อิม ซึ่งเสียงร้องของผู้ประสบทุกข์มีระดับสูงต่ำแตกต่างกัน ดังนั้น ความทุกข์ยากที่มีอยู่ทั้งมวลและความ พ้นจากทุกข์ที่ร่ำร้องหากันนั้น กระทบใจของพระโพธิสัตว์ ผู้ทรงพระกรุณา"

แต่นักปราชญ์หลายท่านประกาศว่า กวน-ซี-อิม (กวนอิม) เป็นคำแปลที่ผิดพลาดจากความของอวโล -กิเตศวรในภาษาสันสกฤต เพราะว่านักปราชญ์มีความเห็นว่า ผู้แปลที่เป็นชาวจีนเข้าใจความหมายของ สวร (เสียง) กับ อีศวร (ความเป็นใหญ่) ไม่ถูกต้อง จึงใช้คำ "สวร" แทนคำว่า "อีศวร" ชื่ออีกชื่อหนึ่งของท่าน คือ กวน-จือ-จ้าย (เพ่งเห็นโดยอิสระ) ปรากฏครั้งแรกในนิพนธ์ของท่านเฮี้ยนจัง ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒

เจ้าแม่กวนอิม

คติความเชื่อถือเรื่องพระโพธิสัตว์ในทัศนะของผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีความแตกต่างจากฝ่ายเถรวาทมาก และจะเห็นได้ว่าคติพุทธศาสนิกชนชาวจีนนั้น ถือว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรปรากฏ-สำแดงร่างเป็นหญิงคือเจ้าแม่กวนอิม ที่นิยมสร้างกันโดยทั่วไปจะอยู่ในปางนั่งสมาธิบำเพ็ญบุญ ปางประทับยืนทรงมังกร ในอิริยาบถเมตตาภาวนาและประทานพร

ส่วนคติชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทไม่ได้ให้ความสำคัญแก่พระโพธิสัตว์เหนือพระพุทธเจ้าและเชื่อว่าพระโพธิสัตว์คือผู้ที่กำลังบำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในวันหนึ่งข้างหน้า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่าในภัทรกัลป์นี้จะมีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ซึ่งได้ตรัสรู้และเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ๔ พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนา - คมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า และพระโคดมพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดาของเราทั้งหลายทุกวันนี้ ส่วนองค์สุดท้ายที่จะเสด็จมาตรัสรู้ต่อไปได้แก่พระศรีอาริย์ หรือพระศรีอาริยเมตไตรย.

พระศรีอาริย์

ชื่อหมอโกมารภัจ เรียกเต็มว่าหมอชีวกโกมารภัจ เป็นแพทย์หลวงประจำพระองค์พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าแผ่นดินแคว้นมคธ ต่อมาได้ทูลถามพระพุทธเจ้าที่มีคำเล่าลือว่า พระพุทธองค์ทรงห้ามพระสาวกไม่ให้ฆ่าสัตว์ แต่ไม่ห้ามกินเนื้อสัตว์ เป็นเหตุให้เข้าใจผิดนั้น ความจริงเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสอธิบายว่า เนื้อที่บริสุทธิ์ ๓ ประการ คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจว่า เขาฆ่าเพื่อตน เป็นเนื้อควรกิน ส่วนเนื้อที่ไม่บริสุทธิ์ ๓ ประการ คือ ได้เห็น ได้รู้ และรังเกียจว่า เขาฆ่าเพื่อตน เป็นเนื้อที่ไม่ควรกิน เมื่อได้รับฟังแล้วมีความเลื่อมใส ประกาศตนเป็นอุบาสกแล้ว ได้ถวายตัวเป็นแพทย์ประจำพระองค์พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์พุทธสาวก และได้รับเอตทัคคะ คือยอดยิ่งมทางเลื่อมใสในพระรัตนตรัยข้างฝ่ายอุบาสก

ประวัติทางการแพทย์ของหมอชีวกนั้นเป็นที่เลื่องลือมากในสมัยพุทธกาล มีความเชี่ยวชาญขนาดผ่าตัดสมองคนได้สำเร็จ เป็นเจ้าของคำพูดว่า ***ต้นไม้ใบหญ้าทุกชนิดใช้เป็นยาได้หมดถ้าเรารู้จักใช้*** แพทย์แผนไทยโบราณให้ความเคารพนับถือท่านผู้นี้มากในฐานะปฐมาจารย์ จึงได้สร้างรูปไว้เคารพบูชาดังหนึ่งเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน.

หมอชีวกโกมารภัจ

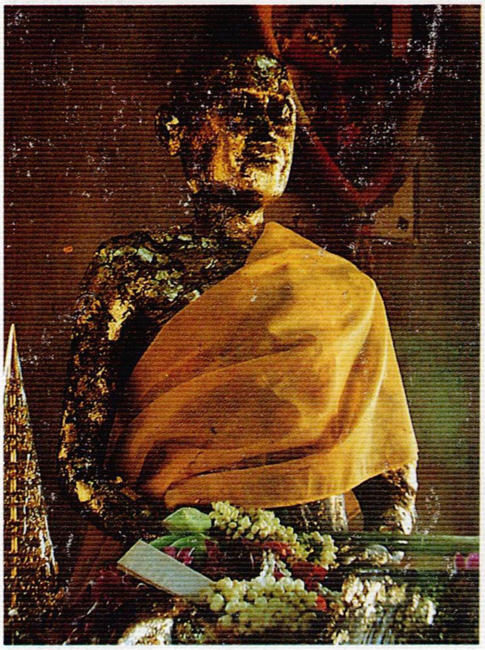

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ มีนามเดิมว่า "โต" ฉายา "พุรหุมรํสี" เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๑ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บิดาไม่ปรากฏชื่อใด ส่วนมารดาชื่อเกตุ เป็นชาวอุตรดิตถ์ ซึ่งต่อมาย้ายมาอยู่พระนครศรีอยุธยา และบางขุนพรหม กรุงเทพฯ โดยลำดับ เมื่อเยาว์วัย ท่านศึกษาอักขรสมัย อยู่ที่วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม ครั้น พ.ศ. ๒๓๔๓ อายุ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร แล้วย้ายไปอยู่วัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ ได้อุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยเป็นนาคหลวงในรัชกาลที่หนึ่ง มีสมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุเป็นพระอุปัชฌาย์

สมเด็จฯ เป็นผู้มีเทศนาโวหารยอดเยี่ยมมาแต่สมัยเป็นสามเณร ทั้งเทศน์มหาชาติได้ไพเราะยิ่งนัก ปกติท่านเป็นผู้มักน้อยสันโดษ ชอบบำเพ็ญเพียร สั่งสมบุญกุศล เป็นที่เคารพสักการะของพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ ได้รับสมณศักดิ์ที่พระธรรมกิตติ (พ.ศ. ๒๓๙๕) พระเทพกวี (พ.ศ. ๒๓๙๗) และสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พ.ศ. ๒๔๐๗) ท่านมีอายุยืนยาวถึง ๘๕ ปี มรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ อนึ่ง สมเด็จฯ ท่านเป็นเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาก ได้สร้างหลวงพ่อโตไว้หลายแห่ง ที่อยุธยา อ่างทอง และวัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม ได้สร้างพระพิมพ์ไว้หลายรุ่น ซึ่งเรียกว่า "พระสมเด็จ" มีถึง ๗๓ พิมพ์ ทั้งตัวท่านเองและพระสมเด็จ มีผู้เคารพนับถือมาก อนึ่ง คาถาชินบัญชร ของท่านก็มีผู้ใช้สวดกันมาก มีคุณทางเมตตาและโชคลาภสวัสดี กล่าวกันว่าเกจิอาจารย์ที่ทรงความขลังและคนเคารพนับถือมากที่สุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี) นี้เอง

มีตำนานเล่ากันว่า เมื่อเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี) วัดระฆังโฆสิตาราม สร้างและปลุกเสกพระสมเด็จเสร็จแล้ว ท่านให้ใส่บาตร กระบุงและสัด ไปตั้งไว้ที่หอสวดมนต์หน้าพระพุทธรูป แล้วโยงสายสิญจน์ จากพระพุทธรูปไปวงที่พระสมเด็จนั้น บอกกับพระที่มาประชุมเจริญพระพุทธมนต์ในพรรษา ว่าขอช่วยปลุกเสกพระของท่านด้วย (นับว่าที่เจ้าประคุณสมเด็จฯ ทำดังนั้น ด้วยประสงค์จะแสดงให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายโดยปริยายหนึ่ง ว่าพระของท่านได้ทำพิธีปลุกเสกแล้ว ครั้นถึงวันฤกษ์งามยามดี ท่านก็รวบรวมพระสมเด็จไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์วัดต่างๆ คือ วัดชีปะขาว (วัดศรีสุดาราม) วัดตะไกร (แขวงกรุงเก่า) วัดระฆังและวัดไชโย (ที่ที่บรรจุพระเรียกกันว่า "กรุ")

พระคาถาชินบัญชร

พระคาถาชินบัญชร ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระคาถาของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหุมรํสี) อดีตอธิบดีสงฆ์วัดระฆังโฆสิตาราม เจ้าประคุณทรงกฤติยาคมอันยิ่งเปี่ยมด้วยเมตตาคุณอันสูง สร้างพระสมเด็จ ฯ ซึ่งเป็นพระเครื่องพระพิมพ์อันสำเร็จด้วยผงพระพุทธคุณ ที่เปี่ยมไปด้วยพระพุทธานุภาพ เป็นที่นับถือเลื่องลือกันอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกทั่วไป ต่างพากันแสวงหาเพื่อน้อมนำไปสักการะบูชาให้เป็นสวัสดิมงคล ถือกันว่าถ้าผู้ใดมีพระสมเด็จ ฯ ของเจ้าประคุณ ฯ อยู่กับผู้นั้นแล้ว ย่อมคุ้มภัยพิบัติทั้งปวงได้และมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองด้วยโภคสมบัติ หรือมีแต่กาลสมบัติส่วนเดียว

กล่าวกันว่าเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ สร้างพระสมเด็จฯ และพระคาถาชินบัญชรของเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ นี้ เป็นคาถาปลุกเสกพระสมเด็จ ฯ นั้นด้วย ท่านใดปรารถนาพระสมเด็จของเจ้าประคุณ ฯ แล้ว จงหมั่นเจริญพระคาถาชินบัญชรนี้เป็นนิตย์ จักได้พระสมเด็จ ฯ ของเจ้าประคุณมาด้วยความประหลาดอัศจรรย์โดยมิต้องเสียค่าบูชาด้วยทุนทรัพย์อย่างมากมายแต่อย่างใด ท่านที่มีประสบการณ์ทำนองนี้หลายท่านยืนยันไว้

ชินปญฺชรคาถา
ของ
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

ชิยาสนากตา พุทฺธา เชตฺวา มารํ สวาหนํ
จตุสจฺจาสภํ รสํ เย ปิวิสุ นราสภา
ตณฺหงฺกราทโย พุทฺธา อฏฺฐวีสติ นายกา
สพฺเพ ปติฏฺฐิตา มยฺหํ มตฺถเก เต มุนิสฺสรา
สีเส ปติฏฺฐิโต มยฺหํ พุทฺโธ ธมฺโม ทฺวิโลจเน
สํโฆ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ อุเร สพฺพคุณากโร
หทเย อนุรุทฺโธ จ สารีปุตฺโต จ ทกฺขิเณ
โกณฺฑญฺโญ ปิฏฺฐิภาคสฺมึ โมคฺคลฺลาโน จ วามเก
ทกฺขิเณ สวเน มยฺหํ อาสุํ อานนฺทราหุลา
กสฺสโป จ มหานาโม อุภาสุํ วามโสตเก
เกสโต ปิฏฺฐิภาคสฺมึ สุริโย ว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน โสภิโต มุนิปุงฺคโว
กุมารกสฺสโป เถโร มเหสี จิตฺตวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจฺจํ ปติฏฺฐาสิ คุณากโร
ปุณฺโณ องฺคุลิมาโล จ อุปาลีนนฺทสีวลี
เถรา ปญฺจ อิเม ชาตา นลาเต ติลกา มม
เสสาสีติ มหาเถรา วิชิตา ชินสาวกา
เอเตสีติ มหาเถรา ชิตวนฺโต ชิโนรสา
ชลนฺตา สีลเตเชน องฺคมงฺเคสุ สณฺฐิตา
รตนํ ปุรโต อาสิ ทกฺขิเณ เมตฺตสุตฺตกํ
ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ วาเม องฺคุลิมาลกํ
ขนฺธโมรปริตฺตญฺจ อาฏานาฏิยสุตฺตกํ
อากาเส ฉทนํ อาสิ เสสา ปาการสณฺฐิตา
ชินานาวรสํยุตฺตา สตฺตปฺปาการลงฺกตา
วาตปิตฺตาทิสญฺชาตา พาหิรชฺฌตฺตุปทฺทวา
อเสสา วินยํ ยนฺตุ อนนฺตชินเตชสา
วสโต เม สกิจฺเจน สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร
ชินปญฺชรมชฺฌมฺหิ วิหรนฺตํ มหีตเล
สทา ปาเลนฺตุ มํ สพฺเพ เต มหาปุริสาสภา
อิจฺเจวมนฺโต สุคุตฺโต สุรกฺโข
ชินานุภาเวน ชิตูปทฺทโว
ธมฺมานุภาเวน ชิตาริสงฺโฆ
สํฆานุภาเวน ชิตนฺตราโย
สทฺธมฺมานุภาวปาลิโต จรามิ ชินปญฺชเร ติฯ

คำแปลชินบัญชรคาถา

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ไม่ทรงสร้างสายและศร ชำนะมารพร้อมทั้งไพร่พล ทรงเป็นบุคคลองอาจทรงดื่มรสพระจตุสัจจธรรมอันล้ำเลิศเหล่าใด พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ๒๘ พระองค์ทรงเป็นผู้นำ มีพระตัณหังกร เป็นต้นทุกพระองค์ เป็นจอมมุนี ขอเชิญประดิษฐานเหนือกระหม่อมของข้าพเจ้า

พระพุทธเจ้า ประดิษฐานแล้วเหนือศีรษะของข้าพเจ้า ขอเชิญพระธรรมประดิษฐานที่ดวงตาทั้งคู่ของข้าพเจ้า ขอเชิญพระสงฆ์ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความดีทุกประการประดิษฐานที่อุระของข้าพเจ้า

ขอเชิญพระอนุรุทประดิษฐานที่หทัย ขอเชิญพระสารีบุตรประดิษฐานที่แขนเบื้องขวา ขอเชิญพระโกณฑัญญะประดิษฐาน ณ เบื้องหลัง ขอเชิญพระโมคคัลลานะประดิษฐานที่แขนเบื้องซ้าย

ขอเชิญพระอานนท์ และพระราหุล ประดิษฐานที่หูเบื้องขวาของข้าพเจ้า ขอเชิญพระกัสสปและพระมหานามะทั้งคู่ ประดิษฐานที่หูเบื้องซ้าย

ขอเชิญพระโสภิตจอมมุนีผู้มีแสงสว่างเพียงดังดวงอาทิตย์ สมบูรณ์ด้วยสิริ จงนั่งที่ส่วนเบื้องหลังจากเส้นผม (ท้ายทอย)

ขอเชิญพระเถระชื่อกุมารกัสสปผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีคำพูดอันไพเราะเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรม ประดิษฐานอยู่เป็นนิตย์ที่ปากของข้าพเจ้า

ขอเชิญพระปุณณะ พระองคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะและพระสีวลี พระเถระทั้ง ๕ องค์นี้ จงปรากฏเป็นรอยเจิมที่หน้าผากของข้าพเจ้า

ขอเชิญพระมหาเถระ ๘๐ ที่เหลือผู้ชนะกิเลสแล้ว เป็นสาวกของพระชินเจ้า พระมหาเถระทั้ง ๘๐ เหล่านี้ล้วนชนะกิเลสแล้ว เป็นโอรสของพระชินเจ้า รุ่งเรืองด้วยเดชแห่งศีล จงประดิษฐานที่อวัยวะน้อยใหญ่ของข้าพเจ้า

ขอเชิญพระรัตนสูตร ปรากฏ ณ เบื้องหน้า พระเมตตสูตรปรากฏ ณ เบื้องขวา ขอเชิญพระธชัคคะสูตรปรากฏเบื้องหลัง ขอเชิญพระองคุลิมาลสูตร ปรากฏ ณ เบื้องซ้าย

ขอเชิญพระขันธปริต พระโมรปริต และพระอาฏานาฏิยสูตร ปรากฏเป็นร่มในอากาศ ขอเชิญพระปริต และพระสูตรที่เหลือปรากฏเป็นปราการ ขอเชิญพระปริตและพระสูตรอัน ประกอบด้วยอำนาจของพระชินเจ้า ประดับเป็นกำแพง ๗ ชั้น

อุปัทวะทั้งภายนอกทั้งภายในอันเกิดแต่เหตุมีมฤคร้ายเป็นต้น จงถึงความหมดสิ้นไปมิได้เหลือ ด้วยเดชแห่งพระอนันตชินเจ้า

เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในพระบัญชรของพระสัมพุทธเจ้า ด้วยกิจของตนในกาลทุกเมื่อ ขอพระมหาบุรุษผู้องอาจทุกพระองค์เหล่านั้น โปรดคุ้มครองข้าพเจ้าผู้อยู่ในพื้นแผ่นดินอันเป็นท่ามกลางแห่งบัญชรของพระชินเจ้าในกาลทุกเมื่อ

ข้าพเจ้ามีมนต่อย่างนี้ คุ้มครองดีแล้ว รักษาดีแล้ว
มีอุปัทวะอันชนะแล้ว ด้วยอานุภาพของพระชินเจ้า
มีหมู่ข้าศึกอันชนะแล้ว ด้วยอานุภาพของพระธรรมเจ้า
มีอันตรายอันชนะแล้ว ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์เจ้า

เป็นผู้อันอานุภาพแห่งพระสัทธรรมปกป้องแล้ว ท่องเที่ยวไปในบัญชรของพระชินเจ้าดังนี้แล ฯ

คัดจากฉบับของอาจารย์แย้ม ประพัฒน์ทอง
โดยความเอื้อเฟื้อของนายสุพจน์ นางอัญชนา จิตสุทธิญาณ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

คณะผู้ดำเนินงานจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

ที่ปรึกษา

พระวชิรราชมานิต (โกศล มหาวีโร)
พลเรือเอกสนธิ บุณยะชัย
พลตรีสมยศ สมบูรณ์ผล

บรรณาธิการ

นายทรงวิทย์ แก้วศรี

คณะทำงาน

นายวิวัฒน์ แพรพริ้วงาม	ดร.งามจิตร สุวาณิชย์กุล
นายบุญเลิศ เสนานนท์	ร้อยเอกศรันยภูมิ ผู้พึ่ง
นายนพพร โชคไพรศรี	นางสาวบุบผา สารมาศ
นายพิทธิพงศ์ วงศ์สุริยา	นายไพโรจน์ กันยาธง

ศิลปกรรม

นายธีรธร แสงเงิน	นายเศกสรร ตะนุรานนท์

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๑๘๘๙๒, ๒๒๔๘๒๑๔
พุทธศักราช ๒๕๓๒

พระสาทิศลักษณ์สมเด็จกรมพระศรีสุดารักษ์
องค์ปฐมผู้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์
วัดศรีสุดารามวรวิหาร